

Град Ниш
Савет за безбедност града Ниша

НАЦРТ

Стратегија безбедности града Ниша

за период 2017–2020. године

Октобар 2017.

Израду Стратегије безбедности Града Ниша (2017-2020) подржала је **Мисија ОЕБС-а у Србији** (Организација за европску безбедност и сарадњу).

Стратегија безбедности Града Ниша (2017-2020) представља резултат заједничког рада Савета за безбедност града Ниша и радних група, уз логистичку и административно-техничку помоћ Канцеларије за локални економски развој и пројекте (КЛЕРП).

САВЕТ ЗА БЕЗБЕДНОСТ ГРАДА НИША

Дарко Булатовић, градоначелник – председник
Проф. др Милош Банђур, заменик градоначелника
Мр Раде Рајковић, председник Скупштине града
Др Саша Живић, члан Градског већа
Нинослав Митић, начелник Полицијске управе Ниш
Др Александар Цветковић, начелник Нишавског округа
Александра Мојашевић Крстић, заменик председника Основног суда
Борица Митић, Виши јавни тужилац
Вера Цвјетковић, председник Прекршајног суда
Зоран Крстић, председник Вишег суда
Проф. др Љубиша Здравковић, начелник Одељења полиције Полицијске управе Ниш
Ненад Шћепановић, комадант нишког одреда Жандармерије
Доц. др Јасмина Ранковић, помоћник директора Дом здравља
Драган Гејо, начелник Школске управе Ниш
Зоран Јовић, директор Центра за социјални рад "Свети Сава"
Игор Џонић, начелник Комуналне полиције
Мирјана Поповић, секретар Секретаријата за дечију и социјалну заштиту
Младен Велојић, директор Медиа реформ центар

РАДНА ГРУПА ЗА ЗДРАВСТВЕНУ БЕЗБЕДНОСТ

Мр сци.др Саша Живић, члан Градског већа – члан СБ
Доц. др Јасмина Ранковић, Дом здравља – члан СБ
Др Драгиша Алексић, Завод за хитну медицинску помоћ
Мр сци Снежана Глигоријевић, Институт за јавно здравље
Проф.др Зоран Милошевић, Институт за јавно здравље
Проф. др Жарко Ранковић, председник градске општине Медијана
Ивана Лукић, секретар Секретаријат за примарну здравствену заштиту
Виолета Николић, Секретаријат за омладину и спорт
Братислав Бечејски, Завод за заштиту студената
Владимир Цветковић, Клинички центар
Весна Крстић, Здравствена установа "Апотеке Ниш"
Мило Канкараш, Завод за здравствену заштиту радника

РАДНА ГРУПА ЗА БЕЗБЕДНОСТ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Др Александар Цветковић, начелник Нишавског управног округа – члан СБ
Игор Џонић, начелник Комуналне полиције – члан СБ
Славиша Банковић, Нишавски Управни округ – заштита животне средине
Слађана Стојановић, Секретаријат за инспекцијске послове
Ивана Крстић, секретар Секретаријат за заштиту животне средине
Др Амелија Ђорђевић, Факултет заштите на раду
Љуборад Стевановић, ЈКП "Медиана"

Оливера Милошевић, НВО "Зелени кључ"
Дарко Јовић, Завод за заштиту природе Србије
Душица Миленковић, ЈКП "Наиссус"

РАДНА ГРУПА ЗА БЕЗБЕДНОСТ ХРАНЕ

Иван Лозо, Нишавски Управни округ- ветеринарска инспекција
Радица Николић, Нишавски Управни округ- санитарна инспекција
Игор Ђорђевић, Секретаријат за пољопривреду
Љубиша Крстић, ЈКП "Тржница"
Слободан Ранђеловић, Студентски центар
Душанка Игњатовић, Предшколска установа "Пчелица"
Тамара Живадиновић, "Мена group"
Сузана Стоименов, ЈКП "Наиссус"

РАДНА ГРУПА ЗА ЕКОНОМСКУ БЕЗБЕДНОСТ

Јасмина Гејо, просветни саветник, Школска управа – замена члана СБ
Душица Јовановић, Центар за социјални рад "Свети Сава" – замена члана СБ
Хранислав Ђорђевић, Секретаријат за комуналне делатности
Милица Китановић, начелник Одељења инспекције рада Нишавски Управни округ
Злата Илић, Секретаријат за привреду
Звездан Миленковић, Секретаријат за образовање
Сања Стојановић, Општинска организација Црвени Крст Србије
Винко Лепојевић, Економски факултет
Александра Бартон, Мобинг центар Ниш
Милан Стефановић, НВО "Протекта"
Зоран Марковић, Регионална привредна комора
Перица Стојчев, Заштита потрошача "Форум"
Владан Крстић, Национална служба за запошљавање
Радмила Неранџић, ЈП "Аеродром"
Ристо Иветић, Савез самосталних синдиката

РАДНА ГРУПА ЗА ЛИЧНУ БЕЗБЕДНОСТ

Проф. др Љубиша Здравковић, начелник Одељења полиције ПУ Ниш – члан СБ
Борица Митић, Виши јавни тужилац – члан СБ
Јелена Паповић Миладиновић, Више јавно тужилаштво – замена члана СБ
Александра Мојашевић Крстић, заменик председника Основног суда – члан СБ
Нела Манић Богдановић, секретар Прекршајног суда – замена члана СБ
Ивана Младеновић, секретар Вишег суда – замена члана СБ
Јасмина Гејо, просветни саветник, Школска управа – замена члана СБ

Душица Јовановић, Центар за социјални рад "Свети Сава" – замена члана СБ
Стеван Стевчић, Одред Жандармерије – замена члана СБ
Предраг Пржић, Спортски савез Града Ниша
Петар Бојовић, Туристичка организација Ниш

РАДНА ГРУПА ЗА ПОЛИТИЧКУ БЕЗБЕДНОСТ

Младен Велојић, директор Медиа реформ центра – члан СБ
Драгана Перковић Антић, Служба за скупштинске послове – замена члана СБ
Драгана Стојановић Крстић, Служба за послове градоначелника
Борис Нужда, Канцеларија за избеглице и миграције
Марина Митић, Заштитник грађана
Проф. др Данијела Гавриловић, Филозофски факултет
Проф. др Драгана Захаријевска, Филозофски факултет
Доц. др Наталија Жунић, Правни факултет
Проф. др Невена Петрушић, Правни факултет
Данијел Дашић, Национална коалиција за децентрализацију
Радмила Поповић, Одборничка група "Доста је било"
Мирослава Крстић, Одборничка група "Јединствена Србија-Руска странка"
Осман Балић, НВО "Јуром центар"
Драган Ђорђевић, Одбор за људска права
Стеван Живковић, Канцеларија за младе
Дајана Чолић, Комисија за родну равноправност и једнаке могућности СГ Ниша
Горан Ђорђевић, одборник Скупштине града Ниша - Демократска странка Србије

РАДНА ГРУПА ЗА ИНФОРМАЦИОНУ БЕЗБЕДНОСТ

Звонко Самарџија, Секретаријат за дечију и социјалну заштиту – замена члана СБ
Александра Радосављевић, Служба за информациону-комуникациону технологију
Милун Недељковић, шеф Служба за информациону-комуникациону технологију
Нина Илић, Секретаријат за финансије
Радован Живковић, Градска општина Медијана
Душан Вучковић, Електронски факултет
Слађана Остојић, ТВ "Зона плус"
Вељко Радовановић, Предузеће "LOGIK"
Оливера Сашек, интернет портал "Нишке вести"
Светислав Пантић, Центар изврсности и иновативности
Владан Тодоровић, члан Управног одбора Кластера "NI-CAT"

Садржај

Увод	6
Анализа уочених и могућих безбедносних проблема у граду Нишу	7
Економска безбедност.....	8
Здравствена безбедност.....	20
Безбедност хране	28
Безбедност животне средине и комунални ред	32
Лична безбедност	47
Информациона безбедност	52
Политичка безбедност.....	60
Стратешки циљеви за период од 2017. до 2020. године.....	72

Увод

Прва „Стратегија безбедности Града Ниша“ израђена је у мају 2010. године, за период од пет година, са визијом да Град Ниш буде - економски, социјално и еколошки сигуран и безбедан град који перманентно јача институције за унапређење безбедности, превентивно делује и адекватно решава ризике и претње безбедности у циљу повећања квалитета живота својих грађана и грађанки.

У духу ове визије, Град Ниш је у 2016. години формирао Савет за безбедност града Ниша и започео процес израде нове стратегије безбедности, ослањајући се на иновирани, искуствено развијене концепте људске безбедности и безбедности у заједници.

Циљ израде „Стратегије безбедности града Ниша за период од 2017. до 2020. године“ је дугорочно планирање заједничког рада државних органа, привреде, удружења грађана/ки, медија и самих грађана/ки на изградњи безбедног окружења. „Стратегија безбедности града Ниша“ треба да обезбеди синергетско деловање свих актера безбедносног партнерства у заједници.

Стратегија безбедности града Ниша је полазни документ за израду стратегија безбедности у појединим областима и оперативних и акционих планова. С обзиром да је ослоњена на анализу заједнице, како проблема и потреба тако и капацитета актера, стратегија је подложна сталном унапређивању, што је један од основних задатака Савета за безбедност града Ниша.

При изради Стратегије, чланице и чланови Савета имали су у виду међународне стратешке документе, стратегије и законе Републике Србије и локалне стратегије, планове и одлуке.

Током процеса планирања, чланице и чланови Савета за безбедност града Ниша ревидирали су визију безбедне заједнице и дефинисали је на следећи начин:

Ниш је наш дом! Добро место за живот!

Функционална заједница равноправних и активних људи који уважавају различитости и чувају своје културно наслеђе.

Град отворених и доступних институција кроз које се остварују лична, имовинска, здравствена, економска, еколошка, политичка и свака друга врста безбедности.

Анализа уочених и могућих безбедносних проблема у граду Нишу

Основне компоненте људске безбедности су „слобода од страха“ и „слобода од оскудице“. Концепт људске безбедности Уједињених нација посматра стање у седам различитих области¹:

1. **Економска безбедност** подразумева да је сваком појединцу омогућено да оствари приход својим радом, па се стога у овој области треба борити са проблемима незапослености, задржавања радног места, лоших услова на раду, неједнакости прихода, социјалног осигурања и бескућништва;
2. **Безбедност хране** подразумева да сви људи имају физички и економски приступ исправној храни;
3. **Здравствена безбедност** подразумева да сваки појединац треба да има минималну заштиту од болести, па у овој области највеће изазове представља борба против инфективних и паразитских болести, ХИВ-а и других вируса, загађеног ваздуха и воде, као и немогућности одговарајућег приступа услугама здравствених служби;
4. **Безбедност животне средине** треба сваком појединцу да омогући заштиту од краткорочних и дугорочних разарања природе, уништења локалних и глобалних еко-система, несташице пијаће воде, поплава и других природних непогода, као и од нерационалног крчења шума, загађења воде, ваздуха и земљишта;
5. **Лична безбедност** подразумева да сваки појединац треба да буде заштићен од физичког насиља које могу да врше различити актери – почев од државе, па све до породице. Такође, обухвата безбедност на раду и у саобраћају;
6. **Политичка безбедност** подразумева да сваки појединац треба да живи у друштву у коме ће бити поштована људска праве и где неће постојати опасност од примене репресивних мера;
7. **Безбедност у заједници** подразумева активан заједнички рад различитих актера на локалном нивоу, ради сузбијања насиља, нереда, криминалних активности и повећања квалитета људског живота.

Приликом израде ове Стратегије, а ради анализе ситуације и каснијег планирања спровођења мера примерено структури органа управе и институција, безбедност у заједници нисмо посматрали као засебну област већ као интегрални део претходно наведених области. Комуналне делатности смо прикључили области заштите животне средине, а безбедност на раду смо посматрали у оквиру економске безбедности. С обзиром на то да је заштита информационо-комуникационих система

¹ „Мапа пута до веће безбедности у локалној заједници“, Стална конференција градова и општина и Београдски центар за безбедносну политику, 2016.

нашла своје место у правном поретку Србије усвајањем Закона о информационој безбедности почетком 2016. године, додали смо још једну, седму област кроз коју смо посматрали заједницу – информациону безбедност.

На основу анализе тренутног стања, актуелних политика, актера и ресурса, дефинисани су кључни проблеми у свакој области. Из идентификованих проблема издвојени су приоритетни проблеми, а на основу њих су дефинисани приоритетни стратешки циљеви за период до 2020. године – правци деловања који су, по мишљењу Савета за безбедност, а у односу на тренутну ситуацију, капацитет локалне самоуправе, институција, установа и удружења, најважнији за постизање безбедности у заједници. Стратешки циљеви дају корисне смернице и свим осталим актерима локалне заједнице који се одлуче да своје програме, активности и деловање намене, отворе или прилагоде унапређивању безбедности у заједници.

Економска безбедност

Економска безбедност и стабилност, у оквиру концепта људске безбедности, посматра се кроз призму образовања (стварање предуслова да се достојанствено живи од свог рада), незапослености и задржавања радног места, услова на раду и коначно социјалне заштите за све оне који нису у могућности да живе од свог рада. Група која се бавила економском безбедношћу посебно се ослонила на „Ревизију Стратегије развоја Града Ниша за период 2009–2020. године“ и „Акциони план одрживог развоја Града Ниша 2015–2020“, рачунајући да су области запошљавања, рада и привредног развоја обухваћене овим јавним политикама, те се посебно усмерила на детаљнију анализу стања у образовању и социјалној заштити.

§

Идентификацију специфичних проблема које је препознао Савет за безбедност почели смо **у сегменту образовања.**

Истраживање о врстама и интензитету насиља, спроведено у школама, дало је податке да је 65% ученика бар једном, а 24% више пута, било изложено неком облику насилног понашања у периоду од три месеца. Најзаступљенији облици насилног понашања су вербално насиље, ширење лажи, сплеткарење, претње и застрашивања, физичко насиље, а све распрострањеније је дигитално насиље. Одговорност школа, прописана *Правилником о протоколу поступања у установи у одговору на насиље, злостављање и занемаривање* обавезује запослене на реаговање увек када се деси насиље, али и на планирање превентивних мера. Успешне интервенције представљају, такође, важну превентивну меру против каснијег насиља. То све подразумева посебне

вештине и знања наставника и константно стручно усавршавање у овој области, како би се адекватно одговорило на ову врсту изазова. Случајеви насиља не би требало да нађу наставнике затечене, у недоумици да ли и како да реагују када постоји ризик од насиља или се насиље већ десило. На основу *Правилника*, свака школа је дужна да у свом Годишњем плану рада дефинише Програм заштите ученика од насиља (мере интервенције и превенције) као и да формира тим за заштиту. Цео колектив се сматра одговорним за борбу против насиља. Овако комплексан задатак захтева и адекватну подршку школама. Ова подршка је недовољна с обзиром на чињеницу да и поред *Правилником* прописаних процедура има доста пропуста у реаговању на насиље, а вредновање квалитета рада школа указује на недовољно оперативне и самим тим недовољно функционалне планове превенције.

- **Процењујемо да су наставничке компетенције за планирање превенције и ефикасно и ефективно реаговање у случајевима насиља недовољне.**

Стручно усавршавање наставника, у циљу стицања ових компетенција, ограничено је финансијским средствима потребним за финансирање обука из ове области.

- **Процењујемо да нема довољно средстава или је неадекватна подела средстава за материјално-техничко и хигијенско одржавање објеката.**

Планирана средства из буџета јединице локалне самоуправе (Закон о основама система образовања и васпитања, члан 159), која се утврђују између Секретаријата за образовање и директора основних и средњих школа града Ниша, сваког августа за наредну школску годину, не реализују се у целости у складу са планом и у односу на исказане потребе школе. Из тог разлога рачуни школа су често у блокади због неизмирених обавеза према добављачима, најчешће за трошкове коришћења интернета, електричне енергије, грејања, превоза запослених и деце, капиталне издатке, одржавања хигијене, заштиту и безбедност деце и ученика у складу са прописаним мерама из члана 42 овог Закона и друге текуће расходе, што се директно одражава на квалитет рада и живота у образовно-васпитним установама.

- **Мишљења смо да деца ромске националности немају могућност да у потпуности остваре право на образовање у Нишу.**

Правилником о ближим условима за утврђивање права на ИОП (индивидуални образовни план), његову примену и вредновање, прописано је да право на ИОП има и ученик који живи у социјално нестимулативној средини (социјално, економски, културно, језички сиромашној средини, или дуготрајно борави у здравственој, социјалној установи). Услед околности у којима живе ромске породице (нехигијенски услови становања, дивља насеља, неефикасна здравствена заштита, сиромаштво...) најчешће се дешава да се ученици ромске националности неблаговремено и у малом броју уписују у предшколске установе и школе, а може се довести у питање и квалитет

образовања које стичу. Локални акциони план за унапређење положаја Рома на територији града Ниша за период од 2017. до 2019. године², који је усвојио Град Ниш, садржи детаљну анализу ових проблема. Посебан проблем у школовању деце ромске заједнице је и дисконтинуитет у школовању (одлазак у земље Европске уније и поновно враћање), као и повећан ризик од осипања из система образовања.

- **Пракса нам показује да деца са сметњама у развоју не могу да остваре право на квалитетно образовање због недовољног броја личних пратилаца.**

Недовољан број личних пратилаца у школама са територије града Ниша је проблем који директно утиче на квалитет образовања деце са потребом за посебном подршком. Право на додатну подршку ове врсте има свако дете коме је потребна и то у области кретања, одржавања личне хигијене, храњења, облачења и комуникације са другима. Сврха ангажовања личног пратиоца је пружање одговарајуће индивидуалне, практичне подршке детету ради укључивања у редовно школовање и активности у заједници, у циљу успостављања што већег нивоа самосталности. Успостављање услуге *лични пратилац детета*, као и свих других услуга социјалне заштите, у надлежности су јединице локалне самоуправе. У Нишу не постоји адекватан број личних пратилаца у складу са потребама деце/ученика. Интерресорна комисија прописује као меру подршке услугу личног пратиоца, али се она не реализује за све којима је потребна.

- **Процењујемо да је образовање недовољно доступно осетљивим групама (деца са сметњама у развоју, са тешкоћама у учењу, са инвалидитетом), пре свега због физичких баријера.**

Принцип доступности квалитетног образовања за сву децу подразумева отклањање пре свега физичких баријера које деци са инвалидитетом и тешкоћама у развоју онемогућавају адекватан приступ свим школским просторијама. Физички простор нишких школа по правилу није у довољној мери прилагођен деци која имају тешкоће у кретању (улаз у двориште, улаз у зграду школе, кретање кроз школу, коришћење тоалета итд.). Ниједна школа не поседује лифт, а веома мали број школа има рампе за ученике који се теже крећу, док унутар школа степениште и ходници нису прилагођени слепој и слабовидој деци и деци са тешкоћама у кретању. Посебно је критична тачка прилагођавање тоалета, који постоје само у неколико школа, као и приступачност спратова и кабинета свих предмета, а посебно кабинета информатике за који су ови ученици заинтересовани. Такође, приступачност школског простора је слаба за слепо, слабовиду, као и децу оштећеног слуха, те је и самостално кретање те деце кроз школски простор веома ограничено.

² <http://www.ni.rs/projekti/strateska-dokumenta/lokalni-akcioni-plan-za-unapredjenje-polozaja-roma-na-teritoriji-grada-nisa-za-period-od-2017-do-2019-godine/>

- **Препознали смо и недостатак асистивне технологије у образовању.**

Под асистивним технологијама подразумева се сваки производ, део опреме или систем, који се користи да би се повећале, одржале или побољшале функционалне могућности особа са инвалидитетом. Асистивна технологија укључује инструменте, апарате, средства и уређаје које деца/ученици са тешкоћама у развоју користе да би обавили задатке које иначе не би могли да обаве. Уз то, асистивна технологија обухвата и алатке помоћу којих те задатке могу да обаве лакше, брже и боље. То могу да буду индустријски производи или разне алатке – од једноставних хватаљки за оловку, до скупоцене опреме као што су прилагођени рачунари. Асистивна технологија налази своју примену у различитим областима живота: у позиционирању и кретању, облачењу и исхрани, омогућавању и/или побољшавању комуникације, учењу, чврстом и сигурном држању предмета, игрању и бављењу спортским и рекреативним активностима, управљању апаратима као што су телевизор, радио, рачунар или светлосни извори... Већина школа са територије града Ниша, иако образује и ученике са разним сметњама у развоју и инвалидитетом (у школи, у болничким условима, на кућном лечењу – патронажна настава, учење на даљину...), није довољно или није уопште опремљена асистивном технологијом која може битно да допринесе самосталности те деце у различитим активностима, подижући ниво самопоуздања, унапређујући квалитет живота и омогућавајући социјално укључивање и равноправно учествовање у животу заједнице.

- **Верујемо да су претходна три проблема последица недовољно развијене инклузивне културе и примене инклузивних политика у образовању.**

Инклузивно образовање је обавезно у Републици Србији, регулисано је Законом о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС“, бр. 72/2009, 52/2011, 55/2013, 35/2015). Образовни систем треба да пружа једнаке шансе деци, младима и одраслима, у остваривању права на квалитетно образовање. Инклузивно образовање није само питање приступачности или процеса, већ промена основних вредности и уверења. Постоје значајни људски, економски и социјални разлози за инклузивно образовање које представља средство за изградњу односа међу појединцима, унутар групе и друштва у целини.

Резултати праћења стања инклузивног образовања у Републици Србији (Институт за психологију, 2015) указују на извештавање школа о томе да делови колектива и даље имају негативне ставове према инклузивном образовању.

Карактеристике школе са развијеном инклузивном праксом јесу: бољи квалитет наставе, бољи квалитет сарадње на часу, виша очекивања од ученика у погледу постигнућа, већи труд наставника да мотивишу ученике и већа мотивација ученика за учење, у мањој мери присутна дискриминација, већа социјална интеграција,

задовољство и добробит ученика, као и безбедније школско окружење. И поред бројних настојања, суштинско прихватање социјалног модела (прихватање међународних конвенција и препорука везаних за приступ деци са сметњама у развоју и инклузивно образовање) у нашој средини тече релативно споро, уз отпоре и бројна неразумевања. На локалном нивоу изостаје подршка инклузивној култури и пракси.

- **Једна од последица је и недовољност капацитета Интерресорне комисије да задовољи потребе у граду Нишу.**

Основна улога или надлежност Интерресорне комисије (ИРК), у складу са *Правилником*, јесте да процени потребе детета за додатном подршком. Додатна подршка се односи на права и услуге које детету обезбеђују превазилажење физичких и социјалних препрека ка несметаном обављању свакодневних животних активности које су од значаја за укључивање у образовни процес, живот у заједници и напредовање. ИРК је, постојећим *Правилником*, добила бројне одговорности и улоге, чиме је постављена као веома комплексан механизам с веома одговорним задатком, значајним за остваривање права деце из осетљивих група. На основу *Правилника о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету и ученику*, јединица локалне самоуправе оснива и обезбеђује услове за рад ИРК. Постојећа Интерресорна комисија, која је формирана за територију града Ниша, нема довољно капацитета за квалитетно и ефикасно обављање послова за које је надлежна. Надлежност јединице локалне самоуправе у односу на оснивање и обезбеђивање рада ИРК састоји се и у томе да обезбеди и исплаћује накнаде за рад чланова ИРК, обезбеђује техничку и логистичку подршку за рад ИРК, што тренутно изостаје, односно подршка није адекватна актуелним потребама града Ниша. Формирана је само једна ИРК на нивоу града (иако град има пет општина), која не може благовремено да одговори на све захтеве који јој се упућују, због недовољних људских и финансијских капацитета.

- **Сегрегирано образовање је образовање ниске праведности.**

Један од проблема које смо препознали јесте да је основна школа „Вук Караџић“ у Нишу школа са преко 90% деце припадника ромске заједнице. Истраживања показују да инклузивно образовање, у односу на сегрегирано образовање, нуди више могућности за развој социјалних, емоционалних и бихејвиоралних вештина деце из социјално депривираних средина, али и деце типичног развоја, кроз развој разумевања и прихватања различитости. Закон о основама система образовања и васпитања који је усвојен септембра 2009. године, представља почетак системске имплементације инклузивног образовања у Србији. Њиме се уводе принципи једнакости, праведности и квалитетног образовања за сву децу. Овакав пример сегрегисане школе у супротности је са основним принципима инклузије, те представља велики изазов за Град, који захтева дугорочно решавање, уз учешће свих система у чијој је надлежности брига о квалитету живота/образовања све деце.

- **Верујемо да је један од основних предуслова за унапређење образовања у Нишу подршка унапређењу компетенција директора школа за руковођење.**

У делу запошљавања, рада и привредног развоја, „Акциони план одрживог развоја Града Ниша 2015–2020. године“ дефинише да ће Град Ниш до 2020. године постићи:

- Развој конкурентне тржишне привреде и уравнотежен економски раст кроз подстицање иновација, стварање веза између науке, технологије и предузетништва, квантитативно и квалитативно повећање капацитета за истраживање и развој, унапређење услова за привлачење инвестиција, повећање извоза, развој малих и средњих предузећа, подстицање иновација и промоцију предузетништва;
- Развој људских ресурса и повећање запошљавања кроз спречавање одлива стручњака, побољшање услова рада, унапређење прилагодљивости радника/ца и постизање веће флексибилности, улагање у знање, вештине и непрестано усавршавање чланова свих друштвених група на принципима једнаких могућности, социјалну укљученост маргинализованих група и мере за подстицај запошљавања, инвестирање у примарну здравствену заштиту и превенцију;
- Развој инфраструктуре кроз анализу пројеката и програма и њихово уклапање у дугорочне циљеве заједнице, кроз утврђивање друштвених и економских циљева, анализу постојећег стања, тржишног аспекта, просторног аспекта, друштвено-економску оцену, анализу ризика, извора финансирања и финансијских обавеза, анализу организационих и кадровских могућности.

Савет за безбедност града Ниша је овим, заиста обухватним, средњорочним циљевима додао неке специфичне налазе, који могу помоћи у заједничком развоју града.

§

Према подацима Националне службе за запошљавање, последњих година приметан је тренд смањења броја незапослених лица на евиденцији Националне службе за запошљавање. Рецимо, у фебруару 2017. године у Нишу је регистровано 7.765 лица мање него у односу на исти период пре три године. На смањење незапослености, уз истовремено повећање запослености, у највећој мери је утицао долазак већег броја инвеститора у последњих пет година. Међу компанијама које су запослиле највећи број лица у овом периоду јесу: Јура Корпорација, Леони, Џонсон Електрик, Шинвон, Бенетон и Астер Текстил. Долазак ових инвеститора омогућио је већем броју лица да се запосли и самим тим обезбеди стабилан извор прихода.

Проблем који Национална служба за запошљавање (НСЗ) – Филијала Ниш, са око 45.300 незапослених лица, а од тога 30.000 лица са територије града Ниша, препознаје јесте:

- **Дискрепанцу квалификационе структуре лица која се налазе на евиденцији у односу на квалификациону структуру која се на тржишту рада тражи.**

Изражена је потражња за занимањима из области ИКТ-а, затим за професорима немачког језика, дипломираним фармацеутима, текстилним радницима, као и за одређеним занимањима из области електронике и машинства. Веома је мала потражња за занимањима са високом стручном спремом као што су: доктори медицине, професори физичке културе, дипломиране архитекте, дипломирани психолози, педагози, професори књижевности и српског језика и инжењери заштите животне средине. Такође, на евиденцији Националне службе налази се велики број дипломираних економиста и дипломираних правника за којима постоји потражња на тржишту рада, али је значајно мања у односу на годишњи прилив лица са овим занимањима на евиденцију НСЗ-а.

Проблем ће се продубити, с обзиром на то да ће у наредном периоду, бити изграђен Научно-технолошки парк у Нишу, који ће бити регионални центар за динамични развој иновативног научно-технолошког предузетништва, постојаће потреба за још већим бројем високообразованих кадрова свих техничких профила, а нарочито струке електроника, производно машинство, инжењерски менаџмент. Такође појављују се нови и интензивирају се активности већ присутних страних инвеститора на подручју града, отварају се нове фабрике IMI, Zumtobel, Leoni, док Jonson Elektrik проширује постојеће капацитете, што узрокује веће потребе за радницима одређених профила, а очекује се повећање броја запослених на подручју града.

§

Међу најбитније компаративне предности града Ниша у области запошљавања убрајамо **Аеродром „Константин Велики“**. Развојем ваздушног саобраћаја, најбржи ефекти су видљиви у туризму. У O&D (origin-destination) анализи, без обзира на туристичку сезону, у континуитету се појављује одређен број иностраних туриста и то без икакве организоване акције промоције града Ниша и региона на тржиштима Швајцарске и Шведске. Повећањем броја рута са 2 на 10 и операција са 4 на 22 недељно, очекује се пропорционално значајно већи прилив туриста. Смештајни капацитети у самом Нишу, после више деценија, поново почињу да повећавају понуду, како по капацитету, тако и по квалитету. Некада заштитни знак града Ниша хотел „Амбасадор“ се реновира и до маја 2018. године биће у функцији. Хотел „Ниш“ је реновиран у хотел "New City", док је у току и адаптација хотела „Парк“. Смештајни капацитети се прате, као и раст броја туриста. Поред ових традиционалних смештајних капацитета који ће после дужег времена бити у функцији, отворен је и ради велики

број хотела и хостела. Угоститељски капацитети у Нишу одговарајући су у односу на потребе локалног тржишта, мада је процена обрађивача студије да ће и они морати да одговоре тражњи која ће бити генерисана повећањем броја туриста у Нишу.

- **Пословна заједница града Ниша и региона, мораће да се прилагоди новонасталој ситуацији, без обзира на чињеницу да овај регион није традиционално туристичко подручје.**

Град Ниш са својим институцијама мора да прилагоди туристичку понуду новонасталој ситуацији, јер су већ учестале примедбе иностраних туриста на мањак информација о туристичкој понуди, на стање инфо-пултова у граду, на недоступност историјских локалитета и потпуно неадекватно радно време (Медијана, Ђеле Кула итд.). Као основни ризик препознато је потпуно одсуство организованог приступа иностраним туристима, чак не постоји ни организована тура која би заинтересоване туристе на професионалан и квалитетан начин упознала са свим историјским знаменитостима града Ниша (туристички водичи, кустоси, логистика итд.) које би они и платили.

§

Услове рада, за све оне који се samozапосле или запосле, прати **Инспекторат за рад – Одељење инспекције рада Нишавског округа**, са седиштем у Нишу. Први проблем који се намеће је

- **Недовољност капацитета Одељења инспекције рада Нишавског округа.**

Према подацима Агенције за привредне регистре Републике Србије у Нишу послује укупно 2975 предузећа и 7753 предузетника (подаци из 2016. године).

У периоду 1. јануар – 31. децембар 2016. године, Одељење инспекције рада у Нишу извршило је укупно 3.008 инспекцијских надзора и затекла 2.640 лица на фактичком раду – раду „на црно“ (укључујући број лица без уговора о раду код регистрованих, а и нерегистрованих субјеката), што је за око 29% више него у 2015. години.

У 2016. години откривено је 67 нерегистрованих субјеката, при чему је код истих, поред физичких лица која су обављала делатност нерегистровано (нерегистровани субјекти), затечено још 89 ангажованих лица на раду „на црно“. Највише нерегистрованих субјеката бави се трговином, угоститељством, личним услугама, поправком и одржавањем моторних возила, и извођењем грађевинских радова.

У области безбедности на раду, анализом узрока и околности због којих је дошло до повреда на раду, утврђено је да су најчешћи узроци повређивања следећи: небезбедан рад на висини и на непрописно монтираним скелама; некоришћење прописаних средстава и опреме за личну заштиту на раду првенствено рад без заштитног шлема и заштитног опасача; рад у непрописно обезбеђеним ископима;

непримењивање основних начела организације извођења радова; одступање од прописаног и утврђеног процеса рада; непрописна сарадња (координација) учесника у раду; непрописан рад са опремом за рад; неспособљеност ангажованих на раду за безбедан рад; непотпуно спровођење мера безбедности и здравља на раду на местима рада; ангажовање знатног броја необучених лица која раде на „црно“.

У 2016. години су инспектори рада донели су 78 решења о забрани рада на месту рада, због опасних појава које су могле да угрозе безбедност и здравље запослених и донели су 852 решења о отклањању недостатака из области безбедности и здравља на раду.

Ако се узму у обзир све специфичности и опасности везане за извођење радова и технолошки процес производње, као и примена мера за безбедан и здрав рад запослених и број повреда на раду, грађевинарство и индустрија спадају у најризичније делатности.

§

Сваки појединац и породица којима је неопходна друштвена помоћ и подршка ради савладавања социјалних и животних тешкоћа и стварања услова за задовољење основних животних потреба има право на социјалну заштиту.

Центру за социјални рад свакодневно се обраћају појединци, породице и установе са захтевима за остваривање права из домена породично-правне и социјалне заштите грађана/ки, у складу са овлашћењима које има Центар. Циљ социјалне заштите је да одговори на потребе грађана/ки и да подржава рањиве и маргинализоване појединце/ке и групе којима је неопходна организована помоћ заједнице и државе, као и грађане/ке који/које нису у стању да учешћем у економској активности обезбеде своју егзистенцију.

Кључни проблеми препознати у овој области су:

- **Недовољна подршка старијим грађанима/кама услед недоступности услуга у приградским и сеоским срединама.**

База података од 16.000 старих лица, међу којима је велики број самачких старачких домаћинстава, без породичног старања, са здравственим проблемима, пружа могућност детаљне анализе потреба тих лица и израде плана за нове мере, ради задовољавања потреба или ублажавања насталих последица. Анкета, која је извршена на територији града Ниша, пружа податак да у сеоским и приградским подручјима живи 1/3 становника/ца старосне доби изнад 65 година. Имајући у виду неопходност планирања и примене одређених врста услуга, у руралним и приградским срединама града Ниша, с обзиром на реалну немогућност запошљавања, начин за делимично превазилажење овог стања био би ангажовање радно способних лица која су укључена у процес радне активације, било кроз обавезу радне активације, као корисника

новчане социјалне помоћи, било као подносиоца захтева за радно ангажовање. Било би неопходно да се води рачуна о степену образовања и стручности за обављање одређених врста послова, како би се испоштовали стандарди за пружање социјалних услуга. Обавеза и одговорност тих лица била би да квалитетно и правовремено пружене услуге корисницима у наведеним срединама, а поред наведеног да остваре и лична примања, која би им омогућила лакше функционисање. На основу анализе добијених података евидентно је да је неопходно увођење нове или проширење постојеће услуге, јер је ова циљна група исказала потребе за помоћ у домаћинству (чишћење куће, дворишта, припреме хране), помоћ око обрађивања земље, чувања стоке, помоћ у делу пружања психосоцијалне и здравствене подршке и помоћи. Предлог решења за увођење овакве услуге био би велики број незапослених, евидентираних, заинтересованих лица, која покушавају да се радно ангажују, а поседују знања и вештине из разних области. Такво решење не изискује велика додатна средства, већ само правни оквир и операционализацију потреба и решења, а новчана средства била би и даље обезбеђивана кроз буџетску ставку намењену за једнократне новчане помоћи за радно ангажовање радно способних и незапослених лица. Планиран број лица, која би пружала ову услугу на годишњем нивоу, износио би од 800 до 1200.

- **Увећан број малолетних лица са проблемима у понашању и у сукобу са законом.**

Број малолетних лица, евидентираних 2016. године³, са проблемима у понашању и у сукобу са законом је повећан у односу на претходни извештајни период. Процентуално исказано, пораст малолетних лица са проблемима у понашању у односу на 2015. износи 30,08%. У односу на проблем који је евидентан било би неопходно да се за децу са проблемима у понашању или у сукобу са законом обезбеде одговарајући капацитети Прихватне станице у граду, који ће се реализовати као редовна активност у Дому за децу без родитељског старања „Душко Радовић“. „Прихватна станица је неопходно да врши прихват и збрињавање лица која се нађу у скитњи и у другим случајевима, када им је неопходно збрињавање, док се не успостави контакт са надлежним центром за социјални рад, односно док се не омогући повратак лица у место пребивалишта, или док се за њих не утврди одговарајући облик социјалне заштите“⁴. Осим наведеног, једна од могућности за смањење броја евидентираних малолетних лица са проблемима у понашању био би дневни боравак, који је некада на нашој територији реализован као пројектна активност. Кроз рад у дневном боравку овој циљној групи омогућило би се бављење различитим активностима, а коришћење слободног времена било би испланирано у односу на потенцијале корисника ове

³ Извештај о раду Центра за социјални рад за 2016. годину.

⁴ Одлука о правима из области социјалне заштите на територији Града Ниша, стр. 6.

услуге. Резултат оваквог рада би довео до њиховог социјалног укључивања и до мањег процента рецидива. Саветовалиште за младе било би једна од услуга која би била неопходна младима са проблемима у понашању и младима којима би била потребна стручна помоћу у делу решавања, односно превазилажења проблема са којима се сусрећу. Саветодавни, а по потреби и терапијски рад, пружали би стручни радници а у односу на проблем који млади људи износе укључивали би се и други профили стручњака.

- **Немогућност смештаја породице која се нађе у стању ризика.**

Кад говоримо о деци и члановима њихових породица који су повратници, о породицама, које се налазе у ризику због дотрајалости, неусловности објекта у коме живе, због пожара, клизишта и других непогода било би неопходно да Центар за социјални рад има право располагања станом, који је у власништву Града, како би, кад се нека породица нађе у стању високог ризика, тај стан могао користити за нужни смештај. У досадашњем раду Центра било је много ситуација када би смештај ове врсте био тренутно адекватан облик заштите за породицу која се нашла у стању социјалне потребе.

- **Недовољна социјална укљученост у друштвени живот младих који излазе из система социјалне заштите.**

Млади људи који напуштају систем социјалне заштите тренутно имају могућност смештаја у тзв. „Кући на пола пута“. Осим ове услуге, у периоду од годину дана, након изласка из система социјалне заштите имају право на новчану социјалну помоћ. Квадратура стана који се тренутно користи довољна је за свега четири особе. Било би неопходно да ови млади људи, који напуштају систем социјалне заштите, имају на располагању још један стан, јер се дешава да већи број њих напусти систем у истом временском интервалу, а да нема могућност смештаја или да има могућност смештаја, али да у истом стану буду смештени млади оба пола. Осим наведеног, било би потребно да се тим младим људима пружи помоћ и у делу запошљавања, како би могли да лакше наставе живот у заједници.

- **Недовољни капацитети Прихватне станице за стара лица у оквиру Геронтолошког центра на територији града Ниша.**

Што се тиче старих лица, у оквиру Геронтолошког центра у Нишу постоји Прихватна станица, али је она малог капацитета. У Прихvatној станици постоји шест места, што је недовољан капацитет за ову старосну групу, нарочито у зимском периоду, када су ниске температуре. Неретко на нашој територији имамо пријаве од стране полиције да је пронађено лице, „бескућник“, које је неопходно збринути, а за то немамо могућност. Капацитет Прихvatне станице би требало да буде најмање за дванаест корисника. Град Ниш само у оквиру Геронтолошког центра има Клуб за старе, који не

може да задовољи потребе ове старосне групе. Због високог процента старих на нашој територији, требало би у оквиру општина издвојити одређен простор, где би функционисао Дневни клуб за ова остарела лица.

- **Непостојање прихватне станице за одрасла лица на територији града Ниша.**

Кад говоримо о потребама наших грађана/ки, који се убрајају у категорију одраслих, било би неопходно основати прихватну станицу за њих, јер Град Ниш нема објекат у којем би ова лица, кад се нађу у ризику, била смештена. Прихватна станица би вршила прихват и збрињавање лица кад се нађу у скитњи, као и бескућника. У Нишу постоји Прихватна станица за стара лица у оквиру Геронтолошког Центра, али су њени капацитети мали чак и за задовољење потреба ове старосне групе, тако да за смештај одраслих у овој прихvatној станици нема могућности.

- **Непостојање довољног броја клубова за стара лица.**

Град Ниш у оквиру Геронтолошког центра има Клуб за старе, који не може да задовољи потребе ове старосне групе. Због високог процента старих на нашој територији, требало би у оквиру општина издвојити одређен простор, где би функционисао дневни клуб или дневни боравак за ова лица. Дневни боравак би се за ова лица организовао и спроводио у дневним центрима и клубовима за стара лица у оквиру градских општина. Корисницима би у оквиру оваквог облика збрињавања била обезбеђена радна и окупациона терапија, културно-забавне и рекреативне активности и друге услуге у зависности од потреба корисника.

- **Непостојање континуиране динамике приликом исплате једнократних новчаних помоћи.**

Приликом исплате једнократних новчаних помоћи, независно од тога да ли је реч о исплати једнократних новчаних помоћи на име набавке хране, лекова, огрева или је реч о једнократним новчаним помоћима на име добровољног радног ангажовања, не постоји континуирана динамика која би била сразмерна реалним потребама грађана/ки. Било би неопходно да се планом буџета Града Ниша планирају новчана средства, која би задовољавала реалне потребе грађана/ки.

Савет за безбедност града Ниша је у области **економске безбедности**, препознао следеће **приоритетне проблеме**, чијем би се решавању требало посветити у наредне три године:

1. Недовољно развијене наставничке компетенције за ефикасно и ефективно реаговање у случајевима насиља и планирање превенције;
2. Недовољно развијена инклузивна култура и примена инклузивних политика;

3. Велика дискрепанца квалификационе структуре евидентираних незапослених и квалификационе структуре која се тражи на тржишту рада;
4. Нема организованог квалитетног приступа туристима;
5. Увећава се број лица која раде „на црно“;
6. Увећан је број малолетних лица са проблемима у понашању и у сукобу са законом;
7. Недовољна подршка старијим грађанима и грађанкама и старачким домаћинствима, посебно у руралним срединама;
8. Недовољно и/или неадекватно радно ангажовање лица обухваћених мерама социјалне заштите.

Здравствена безбедност

Здравствени индикатори или показатељи основни су инструменти помоћу којих се процењује стање здравља становништва. Идеалног здравственог индикатора (валидан, објективан, сензитиван и специфичан) нема, без обзира на напоре који су у трагању за објективним мерилима здравља учињени кроз векове. Паралелно са развојем друштва мењао се и приступ здрављу. Процена (анализа) здравственог стања становништва пролазила је кроз више фаза, а у складу са насталим променама мењали су се и показатељи коришћени за процену здравља популације. Последњих деценија мења се приступ мерењу здравственог стања становништва од „негативног“ (фокусираног на болест) ка „позитивном“ аспекту здравља, који је заснован на перцепцији здравља, функционисању и могућности адаптације у животној средини. Овакав приступ подразумева да се за процену користе показатељи животног стила и квалитета живота.

Основне витално-демографске карактеристике Нишавског округа (и града Ниша) су да је становништво демографски *врло старо*, са *ниском стопом* наталитета, *врло високом* општом стопом морталитета, *негативним* природним прираштајем, *ниском* општом стопом фертилитета, све *дужим* трајањем живота, *веома ниском* стопом морталитета одојчади, а водећи узроци смрти су *кардиоваскуларна обољења, тумори и недовољно дефинисана стања*.

У служби опште медицине, водеће групе обољења су респираторне и кардиоваскуларне болести. Најчешће дијагнозе су акутна упала ждрела и повишен крвни притисак. Код предшколаца, школске деце и омладине доминирају респираторна обољења.

Анализом капацитета здравствене заштите и потреба корисника, пре свега на основу искустава из праксе утврдили смо следеће **кључне проблеме**:

- **Неадекватан квалитет услуга грађанима и грађанкама због недостатка кадра у установама здравствене заштите.**

С обзиром на то да је, од децембра 2013., на снази Закон о изменама и допунама Закона о буџетском систему, којим је уведена забрана запошљавања у јавном сектору, дошло је до смањења броја, пре свега стручних, кадрова у установама примарне здравствене заштите на територији града Ниша. Велики број лекарки и лекара разних специјалности отишао је у пензију, нема зановљавања, а њихова радна места се гасе. Нажалост, старосна структура преосталог здравственог кадра је неповољна па се у следећих пет година очекује додатни одлив лекара/ки специјалиста и додатни проблеми због мањка стручних и квалитетних кадрова у здравственим установама у Нишу. Детаљни подаци о променама у кадровској структури могу се наћи у „Анализи здравственог стања становништва Нишавског округа у периоду 2011–2015. год.“, издатај у мају 2017. године, од стране Института за јавно здравље Ниш.

- **Недовољна техничка опремљеност установа примарне и секундарне здравствене заштите.**

Завод за хитну медицинску помоћ града Ниша има мањак лекарских торби и торби за техничаре за збрињавање пацијената; они поседују 13 комплета, а потребно им је 35 торби како би свака екипа имала сопствену торбу, и како не би морали да чекају једни друге да се врате са терена. Такође, неопходна је опрема за реаговање у случају масовних несрећа, катастрофа и криза. Санитетска возила су доста стара и нема их у довољном броју – последње занављање санитарских возила извршено је 2007. године, захваљујући донацији Европске уније. Неопходно је усавршавање информативно-телекомуникационе опреме Завода за ХМП, санитарско обезбеђење особља и пацијената у оквиру спречавања ширења заразних болести, као и набавка и занављање одговарајућих климатских униформи за раднике/це Завода за ХМП.

- **Непостојање лабораторијског информационог система у Дому здравља.**

Применом лабораторијског информационог система повећала би се здравствена безбедност пацијената – грађана и грађанки града Ниша, из следећих разлога:

– олакшан је и убрзан пријем и евиденција пацијената на шалтеру, јер се на основу бар-кода са здравствене књижице идентификује пацијент и одмах се појављује електронски упут са списком анализа које треба обавити пацијенту, чиме се смањује могућност грешке и пропуста;

– на вађењу крви лаборант лепи бар-код на вакутајнер са свим подацима пацијента и анализама које треба урадити, те је смањена могућност грешке приликом

обележавања вакутајнера као и могућност замене узорака и грешке приликом задавања тестова;

– након завршеног рада, анализатор аутоматски шаље резултате на централни рачунар; резултати су, након валидације од стране стручног особља, доступни лекару/ки преко информационог система, те више није потребно издавати резултате у штампаном облику што подразумева велике уштеде (смањује се број административних радника/ца за уписивање и издавање резултата па је смањена и могућност грешке);

– увођењем информационог система формира се велика база података која омогућује чување резултата у електронском облику као и разне врсте претраживања и формирање великог броја извештаја. На тај начин повећава се здравствена безбедност пацијената јер је омогућено праћење појединачног пацијента – учесталост долазака у лабораторију, врсте анализа које су рађене, преглед и упоређивање са ранијим резултатима.

- **Недовољна едукованост кадрова установа здравствене заштите за реаговање у ванредним ситуацијама.**

Сваки здравствени радник/ца едукује се у оквиру свог редовног школовања за активности у одређеним ситуацијама из своје области и струке. То свакако подразумева и реакције у ванредним ситуацијама (масовне несреће, земљотреси, поплаве, пожари, ратно стање и друге кризне ситуације). Повремена обнова знања и стицање вештина за овакве ситуације је неопходна, јер је познавање алгоритама и редоследа поступака драгоцено онда када сваки секунд значи живот. Ове едукације су кроз курсеве и практичне радионице део активности радника/ца Завода за ХМП, али би требало да обнова знања буде обавезна на 2–3 године. Што се тиче грађанства, за њих обуку за реаговање у оваквим ситуацијама спроводи Црвени крст.

- **Недовољна доступност здравствене заштите маргинализованим групама – Ромима, деци улице и старијем становништву са села.**

Према попису из 2011. године, град Ниш има 63 села од којих 21 село (са укупно 35.724 житеља, од којих је 6.143 старије од 65 година) има здравствену станицу или амбуланту, док 42 села немају здравствену станицу нити амбуланту, а у њима живи 19.578 становника/ца (њих 4.424 старији су од 65 година). За ове становнике/це Дом здравља организује теренске акције викендом, када здравствени радници прегледају старије у њиховим кућама, узимају анамнезу, врше физикални преглед, мере крвни притисак, одређују ниво шећера у крви, итд. Запошљавање младих лекара/ки и сестара и формирање мобилних тимова поправило би доступност здравствене заштите овој категорији становништва. Такође, ови тимови одлазили би у ромска насеља и на терену би обављали превентивне прегледе, пружали би савете за здравији начин

живота, упућивали би на прегледе Ромкиње од 15 година па навише, ради очувања репродуктивног здравља, а вршили би и систематске прегледе деце улице и здравствено их едуковали и васпитавали о различитим темама – штетности пушења, опасности од злоупотребе психоактивних супстанци, полно преносивих болести, контрацепцији, бризи о менталном здрављу, итд.

- **Немогућност задовољавања потреба особа са психијатријским проблемима, а посебно деце, због недостатка капацитета установа.**

С обзиром на то да Европска унија препоручује деинституционализацију особа са психијатријским проблемима, потребно је оформити „дневне боравке“ за овакве пацијенте, са окупационом терапијом, отворити СОС телефонско саветовалиште за ове особе и њихове породице, а што се тиче хоспитализације деце са психијатријским обољењима (с обзиром на то да се граница за појаву ових болести спушта све ниже, а у Психијатријској клиници у Горњој Топоници не постоји дечје одељење, нити Клиника за дечје интерне болести има овакво одељење, већ се деца са оваквом проблематиком лече кроз дневну болницу Клинике за ментално здравље), треба радити на превенцији и очувању менталног здравља деце и адолесцената кроз саветовалишта.

- **Немогућност задовољавања потреба деце са развојним проблемима због недостатка капацитета установа.**

Број деце са развојним проблемима све је већи, из године у годину. Податак да сада знамо за чак 250 поремећаја који се сврставају у категорију аутистичног спектра, да сваки 45. дечак има неки од ових поремећаја (оболевају више дечаци), да тзв. категорија ретких болести више није тако ретка, да има доста деце са наследним генетским поремећајима, са урођеним конгениталним аномалијама, много говори о неопходности јачања капацитета за помоћ и подршку овој деци. Неопходно је што раније препознавање првих симптома, ради што раније интервенције јер само рана интервенција може дати позитивне резултате. Дом здравља има Саветовалиште за развојне проблеме, које због смањеног броја педијатара ради два пута недељно. Наиме, овде раде само два едукована педијатра за развојне проблеме, који су у систему изабраног педијатра те се не могу у потпуности посветити раду у овом Саветовалишту, иако за тим постоји потреба. Саветовалиште има само једног психолога, неопходан је бар још један, као и дефектолог-олигофренолог.

Ради остваривања права на подршку из области социјалне и здравствене заштите, као и образовања, неопходни су мишљење и препорука Интерресорне комисије која је затрпана предметима још из 2015. године, а решења су неопходна што пре, као и формирање бар још једног тима Интерресорне комисије.

- **Пораст злоупотребе психоактивних супстанци међу децом и омладином.**

Све је нижа старосна граница у којој се деца упознају са психоактивним супстанцама и крећу да их користе из радозналости, услед потребе за доказивањем у друштву, из незнања о штетним ефектима злоупотребе ових супстанци. Саветовалиште за младе Дома здравља спровело је анкету на узорку од 3.500 ученика основних и средњих школа града Ниша, од 7. разреда основне школе до 2. разреда средње школе. У граду Нишу живи око 30.000 адолесцената који су циљна група здравствено-васпитног рада овог Саветовалишта. Резултати анкете су показали да на овом узорку 84 дечака и 49 девојчица пуши марихуану, 17 ученика и 6 ученица користи кокаин, 17 ученика и једна ученица хероин, а 19 дечака и 8 девојчица користи екстази. У основним школама 15–18% младих може да успостави контакт са дилерима психоактивних супстанци, док се у средњим школама тај број креће између 30 и 50%. Детаљнији подаци могу се наћи у извештају Групе за превенцију болести зависности, Секретаријата за омладину и спорт Града Ниша.

Неопходна је широка интерсекторска сарадња на превенцији злоупотребе ПАС-а, која укључује здравство, образовање, полицију, судство, социјалну заштиту, медије и родитеље.

- **Пораст броја масовних незаразних болести.**

Масовне незаразне болести су у порасту међу становништвом града Ниша. Водећи узроци оболевања и смртности су кардиоваскуларне болести, затим, у порасту су метаболичке и ендокрине болести – гојазност са свим придруженим коморбидитетима, метаболички синдром, дијабетес мелитус, психијатријски поремећаји (психозе, депресије, суицидалне идеје, агресивност), алергијска обољења такође бележе пораст. Неопходне су превентивне активности на смањењу ових болести кроз здравствено-васпитни рад, пропагирање здравих стилова живота (здрава храна по принципима правилне исхране, физичка активност, престанак пушења), спровођење скрининга на ове болести – подизање свести о неопходности одазивања на превентивне и скрининг прегледе. Ове активности треба да буду континуирани задатак Института за јавно здравље, Дома здравља, Студентске поликлинике, Завода за здравствену заштиту радника/ца, кроз рад током целе године, а не само по календару здравља.

- **Недовољна здравствена култура становништва.**

Показатељ недовољно развијене здравствене културе јесте пораст броја оболелих од болести које се могу превенирати кроз одређена знања и придржавање савета о здравим стиливима живота. Узрок овога је свакако прилично лоша економска ситуација, недостатак средстава за куповину квалитетних намирница, савремени трендови употребе информационо-комуникационих технологија које диктирају седантерни начин живота и недовољно кретања, злоупотреба друштвених мрежа (пример: антивакцинални лоби, ширење заблуда о повезаности неких болести са

вакцинама). Неопходни су што чешћи јавни наступи здравствених радника/ца у медијима и на трибинама, са јасним и конкретним саветима за здрав живот.

- **Повећана могућност појаве заразних болести због транзита миграната.**

Што се овог потенцијалног проблема тиче, не постоје валидни подаци о досадашњем кретању заразних болести међу мигрантима, али се претпоставља да, због лоших хигијенских и санитетских услова у којима се мигранти налазе на свом путу, постоји повећана могућност за оболевање и ширење заразних болести међу њима, у првом реду од цревних, кожних, респираторних и других обољења, чији пут ширења је непосредни контакт са оболелим, неисправна вода и храна, тзв. капљични пут – путем ваздуха у просторијама у којима бораве оболели, итд.

- **Неадекватан третман и одлагање медицинског отпада и недостатак спалионице.**

Клинички центар Ниш поседује наменски објекат са опремом за третман и прераду инфективног медицинског отпада у безопасан комунални отпад. Ово је резултат пројекта Министарства здравља Републике Србије – „Техничка подршка у управљању медицинским отпадом“ – који је финансирала Европска унија. Клинички центар је добио четири парна стерилизатора намењена за третман инфективног медицинског отпада (типа ХС 6610 ЕЦ ГЕТИНГЕ Шведска) и три дробилице за уситњавање стерилисаног медицинског отпада. У систему управљања медицинским отпадом, јасно су дефинисани начин паковања, складиштења и транспорта инфективног медицинског отпада. У оквиру тога, извршена је обука радника/ца –техничара и сестара који у својим организационим јединицама надгледају и проверавају исправност паковања и ускладиштења. Транспорт инфективног медицинског отпада обавља се организовано и то се у болничком кругу врши посебним возилом – електро-колицима, а ван круга специјалним возилом, строго намењеним за превоз опасних материја.

У групацији фармацеутског отпада успостављен је систем у оквиру којег се чувају лекови са истеклим роком трајања, у посебним магацинима на истуреној локацији (Кнез Село). У Србији још не постоји спалионица за фармацеутски отпад, али постоје наговештаји да Клинички центар Ниш добије одговарајући стерилизатор за фармацеутски отпад (у току је снимање количине и магацина где се чува фармацеутски отпад од стране ЕУ).

Патоанатомски отпад је, уз одговарајући протокол о кретању отпада ЈКП „Горица“ Ниш, дат на сахрањивање јер правилници и подзаконска акта Закона о управљању отпадом Републике Србије налажу или спаљивање или сахрањивање патоанатомског отпада.

Ради повећања безбедности и отклањања евентуалних застоја, неопходно је извршити замену старих електроколица која служе за унутрашњи транспорт инфективног отпада, а такође треба повећати број људи који раде на одржавању, како би се ускладили са препорукама донатора.

- **Недовољна безбедност података из електронског здравственог картона.**

Иако електронски картон још увек није законски изједначен са папирном формом вођења медицинске документације, почео је са радом Интегрисани здравствени информациони систем (ИЗИС) унутар којег се сви подаци о прегледу, терапији и заказивању медицинских процедура воде у електронској форми. Усвојен је Закон о информационој безбедности („Службени гласник РС“, бр. 6/2016), којим се уређују мере заштите од безбедносних ризика у информационо-комуникационим системима, одговорности правних лица приликом управљања и коришћења информационо-комуникационих система и одређују се надлежни органи за спровођење мера заштите, координацију између чланица заштите и праћење правилне примене прописаних мера заштите. Према препоруци Министарства здравља РС, Дом здравља Ниш донео је Правилник о безбедности информација – ИТ безбедности у Дому здравља Ниш, који предвиђа техничке мере обезбеђивања и заштите ИКТ система, а односе се нарочито на:

- физичку заштиту објекта у коме је смештена рачунарска опрема (распоред инсталација и опреме) и противпожарну заштиту;
- обезбеђивање и заштиту рачунарске опреме (избор адекватне и поуздане опреме, обезбеђивање опреме током њене експлоатације, редовно сервисирање и снабдевање резервним деловима) и рачунарских носилаца података (при коришћењу и чувању);
- заштиту програмске подршке (у фази пројектовања, развоја и коришћења програмског система);
- заштиту рачунарских мрежа (приликом пројектовања и реализације).

Прикупљени подаци могу се користити само у службене сврхе, приступ подацима имају само овлашћена лица. Сви запослени су одговорни за заштиту и тајност података, као и за правилно коришћење и чување рачунарске и друге опреме. Унутрашњу контролу спровођења одредби овог Правилника спроводи одговорно лице Дома здравља Ниш, које одреди директор посебном одлуком.

Свака установа из система здравствене заштите у Републици Србији дужна је да обезбеди заштиту података из електронског картона.

- **Здравствени радници нису физички безбедни на радном месту.**

Врло често се у здравственим установама догађају нежељене ситуације – инциденти и сукоби тј. напади на запослене, о чему се води документација у виду бележака у Свесци за нежељене догађаје (уписују се датум и време догађаја, врста и начин напада или инцидента, подаци о виновнику инцидента, имена сведока као и које су мере предузете за решавање оваквог догађаја). Најчешће се ради о вербалним инцидентима, али се често десе и физички напади на здравствено особље, што се нарочито дешава радницима Завода за ХМП на ноћним дежурствима, када интервенишу код алкохолисаних, дрогираних или психијатријских пацијената.

Клинички центар Ниш је, одлуком Владе, установа од приоритета за Републику Србију и стога ниво безбедности мора бити на високом нивоу. Такође, због свог начина рада и технолошког поступка у начину рада, КЦ Ниш спада у II категорију угрожености од пожара. На основу тога, КЦ Ниш мора да има у сталном радном односу 44 службеника/це обезбеђења, а има 30 у сталном радном односу, док је 16 ангажовано на привременим и повременим пословима. Ради веће безбедности, у КЦ треба ангажовати довољан број радника/ца обезбеђења у сталном радном односу (неопходне су обуке и лиценце за рад).

Дом здравља има седам домара/ки који врше обезбеђивање централног објекта Дома здравља, површине 16.000 м², на осам нивоа. Дневно у Дом здравља уђе пет–шест хиљада пацијената. Пошто се заштита Дома здравља спроводи 24 сата, сваког дана у години, постојећи број радника/ца обезбеђења није довољан.

- **Недовољно капацитета установа за палијативно збрињавање.**

Евидентан је пораст броја оболелих од малигних болести и у граду Нишу, из године у годину, па је забележено да је број пацијената на палијативном збрињавању (које третира Служба кућног лечења и медицинске неге са палијативним збрињавањем Дома здравља Ниш) од 2012. до 2016. године дуплиран: са око 600 новопримљених пацијената за палијативно збрињавање у 2012. години, у 2016. било их је око 1200. Нажалост, капацитети ове Службе смањивани су кадровским плановима па је број лекара/ки ове Службе за задњих пет година смањен на једну трећину (од 40 лекара/ки 2012. године, последњи кадровски план предвиђа само 11 лекара/ки за службу која брине и о старим и непокретним пацијентима, којима се пружају нега и терапија у кућним условима, као и сва парентерална терапија након отпуста пацијената из КЦ). Неопходно је да се препозна потреба за додатним кадровима у овој служби, јер она трпи велики притисак и оптерећење у раду.

Савет за безбедност града Ниша је у области здравствене безбедности , препознао следеће приоритетне проблеме , чијем би се решавању требало посветити у наредне три године :
--

1. Неадекватан квалитет услуга грађанима и грађанкама због недостатка кадра у установама здравствене заштите;
2. Пораст броја масовних незаразних болести;
3. Немогућност задовољавања потреба деце са развојним проблемима због недостатка капацитета;
4. Недовољна доступност здравствене заштите маргинализованим групама – Ромима, деци улице и старијем становништву са села;
5. Недовољна едукованост кадрова установа здравствене заштите за реаговање у ванредним ситуацијама.

Безбедност хране

Слоган „од њиве до трпезе“ најбоље описује принцип којим желимо да се водимо у обезбеђивању безбедности хране у граду Нишу. Да би се постигао висок ниво јавног здравља, здравља животиња, добробити животиња и здравља биљака потребно је да се развијају и унапређују мере које се односе на целокупан ланац производње, од производње сировине, преко обраде и дистрибуције хране, до потрошача, под надзором надлежног органа током читавог процеса. Правни оквир који третира ову област безбедности може се посматрати кроз делове који се међусобно надопуњују:

- Безбедност хране – правила хигијене у производњи, преради и стављању у промет хране и хране за животиње, званичне контроле и механизми за осигурање безбедности хране;
- Ветеринарство – правила о промету животиња и животињских производа, здравље животиња, званичне контроле увоза производа из трећих земаља, као и праћење кретања животиња;
- Фитосанитарни надзор – правила о контроли штетних организама на биљкама и биљном материјалу, стављање на тржиште средстава за заштиту биља, семена и садног материјала, контроле резидуа пестицида у производима биљног порекла;
- Ова област обухвата и прописе који се односе на генетски модификоване организме.

Политике безбедности хране у Европи базирају се на поштовању принципа који морају бити поштовани од стране свих актера у производњи и дистрибуцији, како би систем заштите потрошача, али и произвођача, исправно функционисао:

1. Стратешки интегрисани приступ у оквиру целог ланца производње хране;
2. Јасно дефинисање улога свих актера у ланцу (од произвођача хране за животиње, преко фармера, па све до европских институција, држава чланица и потрошача);

3. Принцип следљивости (да се у сваком тренутку може доћи до сваке од фаза коју је прошао неки производ);
4. Кохерентна, ефективна и динамична политика;
5. Принцип анализе ризика (који се састоји од процене ризика, управљања ризиком и комуникације ризика);
6. Већа улога научних институција;
7. Примена принципа предострожности приликом управљања ризиком.

Пратећи горе наведене принципе, анализирајући тренутно стање и практична искуства, пре свега, надзорних органа, препознали смо следеће **кључне проблеме**:

- **Зоне санитарне заштите изворишта „Медијана“ урушавају се изградњом објеката, тржних центара и сл., а непосредне зоне заштите водозахватних објеката неких сеоских водовода нису означене, ограде не постоје или су оштећене (није спречен неконтролисан приступ људи и животиња), резервоари су без поклопаца, отворени, са много нечистоће, гмизаваца, глодара...**

Зоне санитарне заштите изворишта представљају заштићену област и требало би да се користе и одржавају на начин који не изазива и не може да изазове загађење воде на изворишту.

Како је вода основна и неопходна животна намирница, у области водоснабдевања важно је обезбедити ефикасан и поуздан систем праћења контроле здравствене исправности воде за пиће и зауставити даљу деградацију водених ресурса, формирати базу података укључујући и објекте за алтернативно водоснабдевање у ванредним ситуацијама.

Потребно је прибавити решење Министарства здравља о одређивању зона санитарне заштите изворишта, које се налазе на територији града, и службе за снабдевање становништва водом за пиће. На основу правоснажног решења, зоне треба унети у просторни план управљања водама (просторни план јединице локалне самоуправе, просторни план подручја посебне намене и оригинални просторни план) и урбанистички план управљања водама (план генералне регулације, генерални урбанистички план и план детаљне регулације).

За сеоске водоводе неопходно је ограђивање водозахватних објеката (жичана ограда најмање 3 метра од објекта). Такође је неопходно сачинити план заштите базенских вода, јавних чесми, извора и других вода од јавног здравственог интереса, како објекта, тако и непосредне околине, како би се обезбедила здравствена исправност истих.

- **Дезинфекција, дезинсекција и дератизација које се спроводе на нивоу града (нарочито дератизација) парцијалне су (не врше се истовремено на територији целог града), те се не постиже задовољавајући ефекат.**

Неопходно је да локалне самоуправе донесу одговарајућа акта о спровођењу систематске дератизације, како би се од глодара заштитили објекти за производњу и промет хране, као и други објекти у којима се обавља друштвена, односно јавна делатност, јавне површине, стамбени објекти и сл.

- **Постојеће пијаце не испуњавају санитарно-техничке услове, а новоотворене пијаце ни оне минималне предуслове (нема пратећих просторија – тоалета, гардероба, магацина, канцеларија, па ни текућих вода).**

Неопходно је санирати или доградити постојеће градске пијаце и омогућити адекватно одржавање хигијене.

- **Годинама уназад не постоји програм мониторинга – узимања узорака хране (воћа, поврћа и др.) са нишких пијаца, ради доказивања здравствене безбедности.**

Неопходно је сачинити програм мониторинга хране.

- **Многи улични продавци хране не задовољавају законске услове за промет хране (покретна колица, покретне тезге и др. мењају локације, шетајући се по целом граду).**

Неопходно је од стране градских служби донети одговарајуће одлуке о обустави издавања дозвола за промет лако кварљиве хране ван радних просторија.

- **Бурегџијаде, пихтијаде, роштиљијаде, такмичења у справљању рибље чорбе, домаћих колача, заборављених јела и сл. одржавају се на различитим локацијама у граду, без адекватне припреме јавних површина и без минималних услова за хигијенско руковање храном (без прикључака за воду, струју, канализацију, без тоалета).**

Неопходно је да се на нивоу градских општина одреде одговарајуће локације са пратећом инфраструктуром за одржавање манифестација, на којима се храна производи и/или ставља у промет.

Либерализацијом отварања објеката (отварају их лица неодговарајуће струке, која не поседују основна знања о хигијени и хигијени хране), знатно је повећана могућност урушавања безбедности хране и њене контаминације. Неопходно је отпочети и континуирано спроводити тзв. „курс хигијенског минимума“, за одређене групе лица која раде у производњи и промету хране (законска обавеза санитарне инспекције, института/завода за јавно здравље и ветеринарске инспекције).

- **Становништво није обучено за поступање са храном, а посебно за поступање у ванредним ситуацијама.**

Неопходно је оспособити становништво (не само лица која раде с храном) за самозаштиту: информисати га о значају и обиму проблема заразних болести, могућностима њихове превенције, лечења и контроле, што би допринело формирању позитивних навика и ставова, као и промени понашања које доприноси појави и ширењу заразних болести. У ту сврху, неопходно је изградити програм едукације на спровођењу здравствено-васпитног рада (у сарадњи са медијима, школама, привредном комором, гранским удружењима, саветом потрошача и др., организовати емисије, изложбе, предавања, здравствене кампање...). У области епидемиологије и хигијене у ванредним ситуацијама, неопходно је сачинити упутства са циљем јасног препознавања и процене ризика од појаве заразних болести, односно епидемија у ванредним ситуацијама које могу бити изазване водом и храном, и дати јасне инструкције за брзо реаговање и предузимање адекватних противепидемијских мера. Наведено подразумева и дефинисање алтернативних начина водоснабдевања у ванредним ситуацијама, нарочито за виталне објекте и установе (здравствени, образовно-васпитни и прихватни центри, значајнији произвођачи хране и сл.).

У делу заштите биља у Србији је на снази Закон о средствима за заштиту биља из 1998. године, којим нису довољно детаљно предвиђене токсиколошке анализе (идентификује се основна, односно активна супстанца) за регистрована средства за заштиту биља. Додатан, а у пракси доказано и много већи проблем је куповина средстава за заштиту биља на црном тржишту (препарати на бази неоникотиноида, „креозан“...). И коначно, пољопривредници користе регистрована и нерегистрована средства за заштиту биља без савета агронома и не придржавајући се каренце. Стога процењујемо да се заштитна средства за заштиту биља користе неконтролисано.

Ниш је чвориште транзита животиња које долазе из Македоније, Бугарске и са Косова, односно преко ових земаља из Турске и Грчке. У последњих неколико година смо се сусрели са опасностима уласка опасних заразних болести стоке са ових територија, што са собом повлачи мере појачане контроле, а у неким случајевима и забране транспорта (увоза и транзита) пријемчивих животиња. Град Ниш нема адекватно уређено одмориште за транзит животиња. Пошиљка живих животиња мора напустити Републику Србију у року од 24 сата од уласка у земљу (напуштања улазног граничног прелаза). Лица која транспортују животиње често се заустављају у околини Ниша, ради одмора, појења и храњења животиња.

Савет за безбедност града Ниша је у области **безбедности хране**, препознао следеће **приоритетне проблеме**, чијем би се решавању требало посветити у наредне три године:

1. Незаштићена изворишта и водозахватни објекти;

2. Промет хране биљног и животињског порекла на нелегалним местима и на нелегалан начин;
3. Неконтролисана употреба заштитних средстава за заштиту биља;
4. Непостојање одморишта за међународни транспорт животиња.

Безбедност животне средине и комунални ред

Питања заштите животне средине и комуналног реда још увек нису високо рангирана на нивоу локалне, националне безбедности. Они који разматрају еколошке проблеме, као што су губитак биодиверзитета или климатске промене, углавном не виде везу са безбедносним ефектима. Они који се баве безбедносним проблемима као што су тероризам, цивилни и војни сукоби, често не препознају корен животне средине и утицај тих проблема на животну средину. Због тога је потребно да се веза животне средине и безбедности види и као безбедносни проблем, али и као проблем заштите животне средине и комуналног реда.

Еколошка безбедност је веома сложен процес супротстављања угрожавању из било ког извора, било које врсте и било које компоненте природне целине укључујући и људско друштво, при чему се остварује неки степен заштићености од опасности по егзистенцију, потребе и интересе.⁵ Еколошка безбедност појединца, заједнице, нације, као и глобална безбедност животне средине, све су више угрожени. Претње су вишеструке и углавном су производ људских активности: деградације ваздуха, воде, земље, озонског омотача, глобалног загревања, ризика од великих индустријских акцидентата, итд.

Под еколошком безбедношћу подразумева се релативна безбедност јавности и заједнице од еколошких опасности проузрокованих природним или људским деловањем.⁶ Еколошка безбедност може бити нарушена људским деловањем услед: незнања, инцидентата, лошег управљања, лошег пројектовања, због узрока који се налазе у граду или изван града и државних граница. Еколошка безбедност може се дефинисати и на начин да је то термин који повезује услове животне средине и комуналног реда са условима укупне безбедности. У том смислу, еколошка безбедност подразумева способност заједнице да одоли оскудицама животне средине, ризицима и нежељеним променама у животној средини и обухвата решавање проблема који могу настати услед: недостатка ресурса, деградације животне средине, нарушеног комуналног реда, биолошке опасности, климатских промена, итд. Решења се нуде у примени еколошки оправданих технологија (коришћењу обновљивих ресурса ради

⁵ Вера Арежина, цит. дело, стр. 172.

⁶ Опширније видети: Elizabeth L. Chalecki, *Environment and Security, Pacific Institute for Studies in Development*, Oakland, 2002.

смањења потрошње ресурса уопште, смањењу количине створеног отпада и његовом рециклирању, итд.), политике одрживог развоја, правних и економских инструмената у области животне средине.

Иако по природи и улози нису једнаки, сви механизми и инструменти требало би да се међусобно допуњавају и да служе као фактор еколошке и укупне стабилности, како на локалном тако и на националном, регионалном или глобалном нивоу. Дакле, услов еколошке безбедности је стање које произлази из одрживе интеракције друштвених система и система животне средине у којем постоје механизми за решавање еколошких криза и конфликта. Једино тако, у условима задовољене еколошке безбедности, могу бити задовољени и услови укупне безбедности.⁷ Деградација животне средине и комуналног реда и недостатак ресурса на локалном и регионалном нивоу важни су фактори који могу да изазову или допринесу неповољној локалној безбедности, пре свега у смислу политичке нестабилности или насилног сукоба. С тим у вези, може се очекивати да услед деградације животне средине и нарушеног комуналног реда становништво одређеног простора буде приморано на миграције.

Да би се избегли евентуални конфликти проузроковани еколошким проблемима, нарушеним комуналним редом и потребама заједнице, највећу улогу носе локална самоуправа, органи и организације. Они имају највећу одговорност, јер су они законски главни актери у локалним односима и имају суверенитет над својом територијом. Локалној самоуправи, пружаоцима јавних услуга, стоје на располагању различите мере: усвајање политике, повећавање свести јавности, покретање законске иницијативе за увођење еколошки разумних промена законских норми и Одлука.⁸

Приликом израде овог стратешког документа није било могуће доћи до свих података релевантних за анализирање актуелних проблема за плански период па је део закључака ослоњен на ставове експерата који су учествовали у раду радне групе.

Радна група је у области безбедности заштите животне средине и комуналног реда препознала следеће **кључне проблеме**:

- **Повећана опасност од напада паса без надзора.**

Проблем напуштених животиња идентификован је као један од основних проблема локалне заједнице. Он има своју здравствену, хигијенску, еколошку, економску, безбедносну и социјалну димензију. Решавање проблема паса луталица веома је сложено и комплексно, захтева поштовање безбедности грађана/ки и основних права

⁷ О проблематици институционалне еколошке безбедности опширније видети: Тодоровић З. *Институције еколошке безбедности*, Задужбина Андрејевић, Београд, 2009.

⁸ УНДП, *Водич за добро управљање у области животне средине*, УНДП, Београд, 2003, стр. 85–92.

животиња, искључиво је у надлежности јединица локалне самоуправе а према законским прописима свака јединица локалне самоуправе дужна је да изгради свој програм за решавање проблема смањења популације напуштених животиња на територијама за које има надлежност.

Светска здравствена организација је категорисала псе према врсти и постојању власничког надзора:

1. Пси чија је слобода кретања ограничена и зависи од власника и ту се убрајају обично они пси који живе у стану и власник их изводи у шетњу уз стални надзор; 2. Пси чије је кретање делимично ограничено, а који зависе од свог власника. Овој категорији припадају пси који се држе у двориштима у којима се крећу, а током извођења у шетњу, под потпуним су надзором власника; 3. Постоје такође и заједнички пси, за чије кретање и надзор је задужено више особа, од којих ниједна није власник. Њихово кретање је делимично контролисано и углавном зависи од хране и њиховог склоништа. Ова категорија паса може да лута и другим деловима града, али увек се враћа до свог скровишта због одмора и хране; 4. У ову категорију спадају они пси који су без икакве контроле човека, њихово кретање је потпуно неограничено и самостално у погледу виталних извора хране, воде и склоништа; 5. Категорија подивљалих односно полудивљих паса. То су обично они пси који живе на периферним деловима града и који су независни од човека. Њихово кретање је неконтролисано, самостално и немају додира са човеком.

Оваква врста поделе омогућава нам да препознамо узрок како појаве, тако и пораста бројности популације напуштених паса те нам говори о важности контроле власништва и обележавања кућних љубимаца као једне од превентивних мера контроле бројности популације напуштених паса.

Напуштени пси деле се у 4 групе: 1. Пси који су напустили или на неки начин изгубили свог власника; 2. Пси чији је власник познат, али се слободно крећу јавним местима без његовог надзора. Ово су пси које власници пуштају да се слободно крећу ван својих дворишта, без оковратника, заштитне корпе и присуства власника; 3. Пси који никада нису имали свог власника, већ су рођени на јавним местима. Они су активни у току дана, живе у чопору и не плаше се људи те им је најлакше прићи; 4. Подивљали пси који су у потпуности изоловани од човека. Они се сматрају и предаторима. Отуђени су од човека током дугог временског периода, насељавају ободне градова, неповерљиви су према људима, у понашању показују неке одлике дивљих паса, живе у чопорима или ређе појединачно, а највећу активност показују у раним јутарњим часовима и предвече, те их је најтеже обуздати.

Пси без власника преживљавају хранећи се отпадом, постају ферални и враћају се дивљим начинима опстанка, тако што се удружују у чопоре (Daryani i sar., 2009; Fico, 1994). У урбаним срединама, ови чопори лутају улицама и могу инстинктивно трчати за

возилима, децом или особама које се крећу брже од уобичајеног (рекреативни тркачи), понекад их нападајући, гризући за ноге или лице, што представља њихов природни начин хватања плена. Ове популације могу представљати депое различитих зоонотских инфекција, као што су беснило, ехинококоза, токсоплазмоза, аскаридоза, демодикоза, лајшманиоза, шуга, спирохетоза, борелиоза (Dakkak, 2010, Beran i Frith, 1988).

Постоје разни облици агресије паса⁹ и сваки има специфичан узрок: *доминантна* – која може бити усмерена на људе или друге псе; *територијална* – која је повезана са одбраном одређеног подручја; *протективна* – усмерена на људе и животиње које пас процењује као претњу властитој групи; *посесивна* – пас брани храну, играчке; *предаторска* – представља лов; агресија узрокована болом; *научена* – пси извршавају наредбу; *агресија узрокована страхом* – као одбрамбена реакција на стварне или понекад погрешно процењене опасне ситуације; *агресија узрокована полом* – манифестује се као борба мужјака. Најчешће је присутна тзв. доминантна агресија. Опасност од паса који се крећу без надзора на јавним површинама не састоји се само од уједа лица већ и од опасности од преношења заразних болести. Најкарактеристичнији пример је беснило¹⁰. Трауматично искуство са псом (напад, ујед) може довести до појаве кинофобије¹¹.

Законом о локалној самоуправи прописано је да градске општине (Медијана, Палилула, Црвени крст, Пантелеј и Нишка Бања) на својој територији уређују и организују модалитете понашања лица у вези са држањем и заштитом домаћих и егзотичних животиња тако да доношењем посебне Одлуке испуњавају наведену законску одредбу а истом детаљно прописују начине и услове за чување истих како на урбаним подручјима градских општина тако и на подручјима које покривају месне канцеларије односно приградска и сеоска насеља.

Пси се могу пуштати да се слободно крећу на јавним површинама које су за то одређене. Држалац је дужан да пса изводи на поводнику и сноси пуну одговорност за његово понашање на јавној површини. Власник пса одговара по основу кривице за штету коју пас причини. У случају напада на лице од стране пса који има власника, власник пса може кривично да одговара за изазивање опште опасности, насилничко понашање, наношење лаких или тешких телесних повреда¹² и ова тематика је регулисана доношењем Правилника о начину држања паса који могу представљати

⁹ A. Miklosi, Dog, behavior, evolution and cognition, Oxford, 2009; M. Derr, Dog's Best Friend, Chicago, 1997; J. P. Scott, Dog behavior: The genetic basis, Chicago, 1965.

¹⁰ Беснило је акутно вирусно обољење централног нервног система топлокрвних животиња и људи. Пас је најчешћи извор беснила за човека, у 90% случајева.

¹¹ Кинофобија је страх од паса и спада у групу патолошких страхова. Страх се развије након трауматичног искуства (нпр. дете је било нападнуто од једног или више паса и након тога се и као одрасла особа плаши и потпуно безазленог пса).

¹² Кривична дела из чл. 278, 122, 121 и 114 Кривичног законика Републике Србије.

опасност за околину¹³. Терминолошки бисмо појам одговорности могли одредити као дужност, односно могућност за примену санкције уколико неко понашање није у складу са нормама одређеног друштва. Последњих година све су учесталији напади паса луталица на грађане/ке што је довело до одређених негативних друштвених импликација. Јавна комунална предузећа и друга правна лица која врше комуналну или другу сличну делатност од општег правног интереса одговарају за штету ако без оправданог разлога обуставе или нередовно врше своју услугу. Дакле, за штету коју пси луталице причине грађанима/кама, постоји солидарна одговорност Града Ниша односно градске општине и јавно-комуналног предузећа коме је поверена делатност зоохигијеничарске службе за хватање паса и мачака луталица. Тужба за надокнаду проузроковане штете подноси се против јединице локалне самоуправе уколико власник пса није познат. Циљ је хуманији, савременији и целисходнији приступ решавању овог проблема, у складу са важећом законском регулативом.

У 2016. години и у првом тромесечју 2017, од стране ЈКП „Медијана“ – радна јединица Зоохигијеничарска служба за хватање паса и мачака луталица на територији града Ниша, на јавним површинама у склопу поверених послова обављања послова Зоохигијене укупно је ухваћено 560 паса. Након обављеног прегледа, микрочиповања, стерилизације и вакцинисања у складу са годишњим планом рада на контроли и смањењу популације паса и мачака луталица на територији града Ниша, од укупног броја, 200 паса је удомљено и за исте су пронађени нови власници у сарадњи са невладиним сектором – Друштвом за заштиту животиња¹⁴. Дакле, одржива стратегија за ограничавање бројности популације паса луталица укључује: 1) стерилизацију паса луталица и власничких паса; 2) вакцинацију; 3) регистрацију кућних љубимаца и уличних животиња; 4) едукација грађана/ки и ветеринара; 5) правну регулативу. По подацима добијеним од Завода за хитну медицинску помоћ града Ниша, током 2016. године под шифром W-54 – ујед пса, истом су се јавили и евидентирано је 574 лица која су затражила медицинско збрињавање по основу напада и уједа пса; од тог броја велика већина, чак 92%, јесу напади и уједи од паса луталица, евидентирани на јавним површинама на територији града Ниша. У спровођењу ове стратегије потребно је руководити се начелом хуманости које се комбинује се методама без еутаназije (*no kill strategy*) и CNR методом „ухвати-третирај-пусти“ (*CNR-Catch-neuter-release*), са посебним освртом на заштиту здравља људи и животиња, и примену мере едукације, контроле и санкција према неодговорним власницима.

На основу добијених података истраживања, може се закључити да основе за реализацију програма контроле и смањења популације паса луталица, а уједно и вид решења посматране проблематике чине следећи елементи:

¹³ Правилник је објављен у „Службеном гласнику РС“, бр. 65/10).

¹⁴ Подаци прибављени од руководиоца радне јединице Зоохигијеничарске службе за хватање паса и мачака луталица ЈКП „Медијана“ – Ниш

1. Законска регулатива, где је неопходно прописати ефективне и превентивне мере које се односе на регистрацију и обележавање паса, вакцинацију, одговорност власника, забрану напуштања кућних љубимаца и поступак са напуштеним животињама; регистрација и обележавање свих паса је кључна превентивна мера – на тај начин сваки пас био би евидентиран и знао би се његов власник;
2. Стерилизација је најефикаснија мера којом се смањује број, луталица, регулише бројност популације;
3. Изградња прихватилишта за напуштене псе;
4. Удомљавање паса из прихватилишта је најхуманији начин збрињавања напуштених животиња; Образовање и информисање у циљу бољег разумевања права и одговорности свих учесника у ланцу решавања проблема, а нарочито обавеза власника, паса;
5. Финансирање – потребно је обезбедити повећање финансијских средстава за рад служби и функционисање прихватилишта, као и за превентивне мере које укључују масовну вакцинацију, стерилизацију и обележавање паса.

Анализа стања у Нишу показује да нема јединствене стратегије на нивоу града, која би дала правни и акциони (оперативни) оквир за систематско решавање проблема напуштених паса и мачака и дефинисала улоге појединих чинилаца у решавању тог проблема и да не постоји служба за ветеринарску помоћ угроженим животињама. Постоје два велика приватна азила и неколико мањих прихватних локација за трајно збрињавање животиња, која функционишу без буџетског новца и нису регистрована код Управе за ветерину. Ови објекти са пропратним привременим смештајем држе под надзором око 1.500 паса.

У циљу спровођења превентивних мера, први корак локалне самоуправе је израда и усвајања Програма контроле и смањења популације паса луталица, у складу са специфичностима средине. Да би Програм био успешан, неопходна је сарадња надлежног министарства, јединице локалне самоуправе, комуналних предузећа, ветеринарских служби, удружења за заштиту животиња, кинолошког савеза и грађана/ки. Свакако, првенствено је потребно зауставити раст популације и паралелно са тим склонити агресивне, повређене и нестерилисане животиње. Овим се постиже смањење броја уједа, што смањује трошкове граду и утиче на сигурност грађана/ки. Уједно се подразумева и активно обележавање власничких паса и масовна стерилизација, првенствено власничких паса кроз стимулативне мере. Процене су да уколико се око 75% популације на једној територији стерилише у року од шест месеци, зауставља се прираст, због репродуктивног циклуса паса. У Нишу постоје удружења која се баве заштитом паса и мачака, а постоји и Фондација за заштиту животиња Ниш, која се бори за смањење популације напуштених паса и мачака, тако што врши бесплатну стерилизацију.

- **Страх од појаве змија у градском и приградском насељеном подручју.**

На територији града Ниша, врло је уобичајена и повећана појава змија, чак и у градским срединама, при чему су присутни смуклови и белоушке. Иако те змије нису отровне, грађани/ке се боје њиховог присуства. Током 2015/2016. године, волонтери „300 Планете“ ухватили су око 370 змија у читавом нишавском региону. Град Ниш је делимично учествовао у финансирању ових активности преко градских општина (Медијана, Пантелеј и Црвени крст), што је задовољило потребе покривања само дела трошкова за излазак на терен. У том периоду, „300 Планет“ је имала преко 700 излазака на терен али нису сви били успешни. Као резултат се изводи закључак да је потребно формирање зоо-службе или овлашћивање и обучавање постојеће службе, која би се бавила несметаним уклањањем и евакуацијом змија из урбаних насеља.

- **Непостојање постројења за пречишћавање комуналних и индустријских отпадних вода.**

Подручје града Ниша покрива централизован систем водоснабдевања и прикупљања отпадних вода. Канализациони систем је „комбинованог типа“, што значи да се отпадне и атмосферске воде прикупљају и евакуишу обједињено. План је да се у будућности изврши раздвајање канализационог система, што подразумева изградњу засебних мрежа за отпадне и атмосферске воде. Систем углавном функционише са неколико пумпних канализационих станица за подизање воде. Покривеност града услугама у области прикупљања отпадних вода достигла је 78 одсто.

Постојећа санитарна канализациона мрежа покрива урбано подручје Ниша (општине Нишку Бању, Медијану, Пантелеј, Црвени крст и Палилулу), као и нека од приградских и сеоских насеља. Највећи део мреже је старости око 30 година, при чему доминирају бетонске и азбестне цементне цеви. Ове цеви се сада постепено замењују савременијим цевима од материјала поузданијег квалитета, као што су HDPE, GRP, PP и други. Фото-документација и видео-снимци ЈКП „Наисус“ показују прилично лоше стање великог броја делова система. Редовна мерења протока отпадних вода, од стране ЈКП „Наисус“, вршена су у периоду од 2008. до 2012. године, а од септембра 2015. поново се спроводе. Снимљени модели протока указују на високе стопе инфилтрације/прилива воде што потврђује закључак о лошем оперативном стању система.

Отпадне воде у Нишу испуштају се у природне водотокове и представљају кључни фактор загађења животне средине. Отпадне воде из аутомеханичарских радионица и других мањих привредних субјеката – антифриз, моторна уља и др. – као и највећи део нетретираних комуналних и индустријских отпадних вода неконтролисано се канализационим системима испуштају у комуналну канализациону мрежу, директно у реку Нишаву као и друге мање водотокове. На територији града не постоји систем за

пречишћавање отпадних вода, па тако река Нишава представља основни реципијент нетретираних санитарних и осталих отпадних вода.

У извештајном периоду (2012/2015) прикупљани су резултати испитивања отпадних вода из индустријских објеката. Резултати испитивања су показали да је од укупног броја узорака, 54,3% узорака показало физичко-хемијску неисправност, док је 89,1% узорака било бактериолошки неисправно. Најчешћи узроци физичко-хемијске неисправности биле су повећане вредности суспендованих материја, биохемијске потрошње кисеоника, хемијске потрошње кисеоника, нитрата, нитрита и укупног азота. Присуство колиформних бактерија било је најчешћи разлог бактериолошке неисправности.

Иако се од већих индустријских загађивача захтева да прате своја испуштања и да дају извештаје о квалитету отпадних вода које испуштају у канализацију или у колекторе, постоји релативно мали број њих код којих су квалитет отпадних вода и анализе протока доступне. Услед недостатка конкретних мерења протока индустријских отпадних вода, количина испуштене индустријске отпадне воде процењена је на основу рачуна за наплату услуге одвођења отпадних вода, осим у случајевима када су те информације добијене од саме компанија.

У 22 индустријска објекта количина њихових отпадних вода за 2012. годину износила је 421.512 литара, у 2013. год. 344.573 литара, у 2014. год. 264.485 литара (количина која је фактурисана). Данас не постоји постројење за пречишћавање комуналних отпадних вода на подручја града Ниша и прикупљена нетретирана отпадна вода се избацује у реку Нишаву преко три главна испусна места: 1. испусног места на десној обали Нишаве; 2. испусног места отицања на левој обали Нишаве; 3. испусног места на левој обали Нишаве поред аутопута Е75.

Анализом количине (кг) специфичног загађења по м² малих и средњих вода у односу на расположиве количине воде у њему, Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије за период до 2034. године, предвиђено је проширење канализационе мреже на територији града Ниша до захтеваног нивоа, изградња главних довода и постројења за пречишћавање отпадних вода.

У погледу планиране локације за постројење за пречишћавање отпадних вода, као и генералног концепта третирања отпадних вода, имплицира се да би постројење требало да буде централно постројење за третман комуналних отпадних вода за агломерацију Ниша, која обухвата површину ГУП-а¹⁵. Локација предвиђена за ППОВ је

¹⁵ Генерални пројекат за систем прикупљања и постројење за третман комуналних отпадних вода за Ниш, Институт за водопривреду „Јарослав Черни“ (2000).

Цигански кључ у Трупалу, географски позиционирана на око шест километара северозападно од централног урбаног подручја града Ниша, близу аутопута Е75¹⁶.

- **Опасност од процедурних вода, тешких метала, гасова из градске несанитарне депоније и постојање сметлишта (дивљих депонија) као извора микрозагађења у самом градском језгру.**

Санитарна депонија је санитарно-технички простор на коме се одлаже чврсти отпад који као материјал настаје на јавним површинама, у домаћинствима, у процесу производње, односно рада, у промету или употреби, а који нема својства опасних материја и не може се прерађивати односно рационално користити као индустријска сировина или енергетско гориво, тј. не може се искористити (рециклирати, компостирати, користити као гориво...). То је потпуно затворен и контролисан систем који подразумева: изградњу посебне подлоге у циљу заштите тла од процедурних вода, сакупљање и третман процедурних вода, сакупљање и збрињавање депонијског гаса (лебдеће честице, хлориди, флориди, тешки метали, SO₂, NO_x).

Несанитарна депонија је простор на коме се одлаже чврст отпад директно на земљиште, при чему нема сакупљања и третмана гасова и процедурних вода.

Количина процедурних вода у току године значајно варира у зависности од метеоролошких услова, а самим тим варира и њихов квалитет, односно концентрације загађујућих материја. Један од начина за смањење загађујућих материја у процедурној води је рецикулација. На депонијама са рецикулацијом процедурних вода убрзавају се биолошки процеси разградње отпада унутар тела депоније. Долази до стабилизације отпада, доприноси се смањењу његове запремине, чиме се омогућава одлагање додатне количине отпада, и смањује се садржај загађујућих материја.

Одлагање отпада на неуређене депоније најзаступљенији је начин одлагања отпада у РС. Процедне депонијске воде оптерећене су органским, неорганским материјама и материјама микробиолошког порекла и лакоиспарљивим органским компонентама (нека од ових једињења могу бити токсична и карциногена).

Утицај на подземне воде: промена физичког, промена хемијског и микробиолошког састава.

Сметлиште је нестручно и случајно одабран простор на коме се отпад одлаже неконтролисано и без било каквих мера заштите животне средине. Сметлиште угрожава живот људи, загађује земљиште, подземне и површинске воде, ваздух. Сметлиште је и узрочник ширења заразе и болести.

На дивљим депонијама, ван контроле јавних комуналних предузећа, одлаже се око 40% генерисаног комуналног отпада. У већини случајева дивље депоније се налазе у

¹⁶ Генерални урбанистички план града Ниша за период 2010–2025. године (2009).

сеоским срединама и последица су, у првом реду, недостатка средстава за проширење система сакупљања отпада, али и лоше организације управљања отпадом на локалном нивоу. Поред ових, дивље депоније се често формирају дуж саобраћајница у путном појасу, од којих је већи проценат на косинама насипа путева, одакле се отпад једноставно баца киповањем из камиона. Такве депоније су најчешће недоступне за уклањање. За депоновање се користе и природне депресије, јаме и вртаче у којима је чишћење практично немогуће.

На целој територији града Ниша постоји проблем дивљих сметлишта, како у граду тако и у сеоским срединама. Отпад се неконтролисано одлаже поред путева и саобраћајница, приобаљу река и канала. Сметлишта су извор заразе и представљају директну опасност по здравље људи и животну средину па је зато неопходно постојећа санирати и спречити настајања нових. Извршена контрола санитарно-хигијенског стања депонија на територији Нишавског и Топличког округа показала је да ниједна депонија не одговара санитарним критеријумима прописаним за њихово лоцирање, изградњу и коришћење и да се више могу окарактерисати као неуређена сметлишта чије су основне карактеристике негативни и загађујући утицаји на околину. Цео екосистем око депонија и даље је угрожен јер долази до контаминације и акумулације токсичних супстанци.

Сакупљени комунални отпад се транспортује до локалне комуналне депоније „Бубањ“, где се даље одлаже. Количина доведеног отпада се евидентира на основу запремине корисног простора, с обзиром да то да је на комуналној депонији недостајала колска вага. Коришћење колске ваге отпочеће у току 2017. године. Према подацима ЈКП, дневна количина сакупљеног, доведеног и одложеног комуналног отпада износи око 180 тона тј. 600 м³ (податак из Локалног плана управљања отпадом 2011–2021, град Ниш). На основу Годишњег извештаја ЈКП „Медијана“ Ниш, о управљању комуналним отпадом за 2015. године, средња вредност прикупљеног комуналног отпада износила је 1.230,4 тона/недељно. Прорачуната количина отпада сакупљена из домаћинства и одложена на депонију, у току 2015. године, износила је око 70.000 тона, у 2016. години износила је око 72.000 тона.

Поред постојеће депоније, на територији града Ниша налази се велики број дивљих депонија на којима је, током дужег периода, депонована велика количина отпада. Овакве депоније у већој мери загађују животну средину и њихов негативни утицај није само визуелног типа, већ и санитарно-хигијенског, будући да имају изузетно велики утицај на квалитет живота и здравље људи. Катастар дивљих депонија израђује се сваке године за целу територију града Ниша и број дивљих депонија у великој мери варира (депоније се рашчишћавају, неке се обнављају, а формирају се и нове). Процењена количина генерисаног отпада на дивљим депонијама, са којих се не врши евакуација отпада, је 40.000 тона на годишњем нивоу (податак из Локалног плана

управљања отпадом 2011–2021, град Ниш). Ради покривања читаве територије града, планирана је евакуација отпада са свих дивљих депонија што захтева набавку додатне механизације и опреме, као и средства¹⁷.

Локација градске депоније позиционирана је на око седам километара од центра града. Простире се на површини од 31,08 ha, од чега скоро осам хектара припада КП „Ђурлина“, Општина Дољевац и 23,25 ha КП „Бубањ“, Општина Ниш, сада Општина Палилула.

Комплекс није инфраструктурно адекватно опремљен, не постоје канали за одвод атмосферских вода, не постоји систем за отплињавање, не врши се прикупљање и пречишћавање процедурних вода. Капацитет за примењивану технологију депоновања је исцрпљен, заштита животне средине није обезбеђена. Депонија је несанитарна и у категорији је оних депонија за које је у оквиру Националне стратегије управљања комуналним отпадом утврђен рок од пет година у коме се може користити, под условом да се претходно изврши санација са минималним мерама заштите и припреми документација у складу са званичним условима за прописно затварање по истеку одобреног експлоатационог периода. Радови на делимичној санацији, затварању и рекултивацији депоније „Бубањ“ су у току а у току је и израда пројектне документације за изградњу постројења за пречишћавање процедурних вода са тела депоније и изградња дренажних канала за прикупљање ових вода. Почетак реализације пројекта санације, затварања и рекултивације депоније „Бубањ“означио је и почетак управљања отпадом на начин који у најмањој мери загађује животну средину. Депоновање на преосталом слободном пољу С4 врши се технологијом која се примењује у ЕУ. На тај начин се и ЈКП „Медијана“ оснажила да савладавањем нових вештина и применом савремених достигнућа у будућности преузме своје место у ланцу управљања отпадом по европским смерницама.

Скупштина града Ниша је 2007. године донела одлуку о приступању града Ниша концепту регионалног управљања отпадом и изградњи регионалне депоније за општине Нишавског округа, у складу са Националном стратегијом управљања отпадом, са циљем приближавања ЕУ стандардима.

- **Опасност од појава поплава и појаве клизишта.**

Ниш лежи на геотектонској граници кристаласте, родопске масе и кречњачких планина источне Србије и споју великих удолина Балканског полуострва у пространој и плиткој котлини неправилног облика са дужном осом од око 44 км и краћом од око 22 км површине (око 620 km²), попречно утиснутој на меридијански правац јужноморавске удолине. Долина Јужне Мораве је дели на два неједнака дела; западни део, познат под називом Добрич, који је широко отворена према Топличкој котлини, и источни

¹⁷ Локални план управљања отпадом на територији града Ниша за период 2011–2021.

(већи) који представља Нишку котлину у ужем смислу, коју пресеца река Нишава, близу њеног ушћа у Јужну Мораву.

Нишку котлину окружују кречњачки масиви Калафата (837 м), Баталовца (707 м), Црног врха (683 м) и кристаласта маса Попове главе (534 м). Са Попове главе северна граница града се спушта на мезграјску пречагу, а са ње улази у гребен Малог Јастрепца. Источни обод је на кречњачком гребену Сврљишких планина, а затим на сувопланинским огранцима. Јужни обод чини кречњачки гребен Суве планине и кристаласто било планине Селичевике. Западни обод је кристаласти гребен Малог Јастрепца, од Купињака до Батиншичког вуса. Најнижи део чини дно котлине, које Нишава пресеца по дужини, на коме лежи град Ниш. Другу целину чини обод котлине у виду ниског побрђа. Ужи центар града налази се на 194 метра надморске висине (код споменика у центру). Највиша тачка градске територије (према ГУП Ниша из 2011), је Тригонометар 702 у југоисточном делу подручја „брда Коритњак–Сува планина“, са надморском висином 702 метара, а најнижа Тригонометар 175 поред реке Јужне Мораве, у северозападном делу подручја „Ада–Мезграја“, са надморском висином 175 метара¹⁸.

У 2015. години, Дирекција за изградњу града Ниша определила је новац са санацију клизишта на сеоском и градском подручју нишке општине Палилула, а са радовима би требало да се крене након одобрења Скупштине града и завршетка јавне набавке. За решавање проблема који мештани Крушца и Габровца имају са клизиштима биће издвојено осам милиона динара, док је 12 милиона планирано за санацију клизишта у Улици Партизанских курира¹⁹.

У току 2016. године, због обилних падавина поједине нишке улице су биле под водом, а најкритичније је у Зетској где су екипе „Наисуса“. Под водом су биле и Првомајска и део Сомборског булеvara. У Нишу је пало више од 50 литара кише по квадрату²⁰.

У 2014. години, директор Водопривредног центра „Морава“ Драгољуб Миљојковић је за НТВ рекао: „Предузете су све мере како бисмо предупредили евентуалне поплаве, али на дугорочном плану градови и општине у јужном делу Србије нису спремни за велике кишне таласе. Највећа опасност од поплава прети од утицаја великих река Јужне Мораве и Нишаве, а затим и Топоничке реке (притоке Јужне Мораве), Габровачке реке, Суводолске реке, Кутинске реке, Кованлучког потока, Рујничке реке са Хумским потоком, Матејевачке реке са Бреначком реком, Кнезселског потока и Малчанске реке (притоке Нишаве). На територији града Ниша великим водама су делимично или потпуно угрожена следећа насеља: Доња Трнава, Доња Топоница,

¹⁸ <https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%9D%D0%B8%D1%88>

¹⁹ <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/20-miliona-dinara-za-sanaciju-klizista-u-Nisu.sr.html>

²⁰ <http://www.kurir.rs/vesti/srbija/juzna-srbija-strahuje-od-poplava-u-nisu-palo-vise-od-50-litara-kise-kolovozi-pod-vodom-clanak-2532253>

Мезграја, Трупале, Лалинац, Крушце, Мрамор, Ново Село, Чокот, Доње и Горње Међурово, Доња Врежина. На планском подручју, у Јужну Мораву се улива укупно седам директних бујичних притока и падина: две са десне и пет са леве стране, а у Нишаву укупно седамнаест. Девет са десне и осам са леве стране.“

На притокама Јужне Мораве нису спровођене никакве мере заштите било насеља било пољопривредног земљишта од утицаја великих вода. Уређење и регулација бујичних токова спроведено је једино на притокама Нишаве. Санирани су делови тока на Јелашничкој, Габровачкој и Хумској реци, углавном на проласку кроз насеља, а на мањим водотоцима, на Кованлучком и Рујничком потоку. Изведени грађевински радови су претежно локалног карактера реализовани углавном у виду „хитних интервенција“. На ерозивним подручјима присутно је осам категорија ерозионих процеса. Антерозиони радови предузимани су само на пошумљивању и затрављивању ерозијом угрожених површина. Изведени су у мањем обиму и углавном на локацијама у близини насеља (подручје Каменичког Виса изнад села Каменица).

Стање реализованих објеката за одбрану од плавлјења бујичних вода и напредовање процеса ерозије, говоре о хитности преузимања мера у систему одбране и заштите. Оперативни План санације клизишта на територији Ниша је у надлежности Дирекције за изградњу града Ниша. Сходно донетом Плану, у току је санација клизишта у ул. Партизанских курира бр. 21, у Нишу, где је на снази ванредна ситуација.

- **Негативан утицај буке и вибрације на становништво.**

Сметње изазване буком могу бити веома различите, од лакших поремећаја функције до трајних оштећења појединих органа. Бука озбиљно погађа нервни систем (како централни тако и вегетативни) а преко њега утиче на срце, крвне судове, крвни притисак, дигестивни тракт и многе друге органе и ткива у којима изазива промене и функционалне сметње. Поред директног штетног дејства на здравље човека, бука посредно утиче на дневне активности, квалитет живота и резултате рада. Висок ниво саобраћајне буке отежава процес едукације у школама, смањује могућност комуницирања и учења.

Један од најважнијих штетних медицинских ефеката комуналне буке је ометање спавања. Особе са умереном или високо израженом осетљивошћу на буку (око 1/3 популације) подложније су негативним ефектима буке у току спавања, као и у погледу накнадних ефеката. Поремећаји спавања чешће се јављају код особа које су изложене нивоу буке већем од 50dB (23%) у односу на испитанике/це у срединама са нивоима буке испод 50dB (13%). Бука утиче и на разне аспекте понашања становништва и то на: свакодневне активности (комуницирање, коришћење прозора и балкона), социјално понашање (агресивност, непријатељство) и социјалне индикаторе (мењање места становања, болничко лечење, употреба лекова, несрећни случајеви). Колики ће ефекти на здравље бити зависи од пола, старости, социјалног и културног нивоа као и од

нивоа буке којој је човек изложен у радној и животној средини. Бука делује као ометајући фактор при раду. Дејство буке на човечији организам је кумулативно. Зато проблем постаје још озбиљнији, јер до кумулације утицаја долази не само током осмочасовног рада, него и током целог радног века, а сабирају се и последице.

Бука омета звучно комуницирање и може да представља озбиљну сметњу приликом давања неопходних команди и упутстава, као и при споразумевању уопште. Ометање у току одмора је такође вид штетног деловања буке на човека. Трајање и врста буке којој је човек изложен, у времену предвиђеном за одмор, представљају меру за процену штетности буке ван радног места.

Одбрана од буке је могућа у три основна начина: физиолошком, техничком и социјално-правном. Физиолошка одбрана се састоји од активирања свих механизма у човековом организму, како би се избегли штетни ефекти прекомерне буке. Други начин одбране су техничка средства. Ових средстава има данас много на располагању. Тако разликујемо лична заштитна средства и опште мере заштите. Трећи начин су норме и прописи на основу којих се конструишу машине, инсталације и постројења, па ако најразличитији уређаји испуњавају постављене услове, издаје се атест за употребу. Мере заштите од буке могу бити опште и индивидуалне; изолационе и апсорпционе (изолација или облагање извора буке); технолошке – усавршавање израде апарата који током рада стварају нижи степен буке; индивидуалне мере – коришћење личних заштитних средстава – тампони или слушалице за уши, редован одмор током рада, примена прописаних мера заштите на раду; еколошке мере – премештање прометних саобраћајница ван насељеног места, изградња предузећа и фабрика у урбанистички решеним индустријским зонама, отварање угоститељских радњи у адекватно изолованим простору и садња појаса високог растиња као начина природног ублажавања нивоа буке (зеленило и дрвореди су врло моћни апсорбери буке) и сл.

- **Бука у животној средини проузрокована саобраћајем представља највећи проблем у Нишу.**

Поред саобраћаја, на повећање нивоа буке утичу и индустријска постројења, грађевински радови, угоститељски објекти, системи за хлађење, жагор људи као и многе друге појаве које су присутне на улицама Ниша.

На микро нивоу, град Ниш има проблем проузрокован буком из угоститељских објеката. Велики број кафића налази се у склопу стамбено-пословног објекта и у близини зграда колективног и индивидуалног становања. Из извештаја о раду Комуналне полиције Града Ниша за 2016. годину, из пријава за противправна дела нарушавања јавног реда и мира, која проистичу из области заштите животне средине од буке, евидентирано је 866 пријава грађана/ки.

Поред повремених краткотрајних мерења нивоа буке, у току 2015. и 2016. године, извођена су и даље се изводе и континуирана дуготрајна мерења нивоа комуналне буке. Реализацију ове активности спроводи Лабораторија за буку и вибрације Факултета заштите на раду у Нишу. У току 2015. године континуирани мониторинг буке вршен је на четири, а у току 2016. године на три локације у граду: Синђелићевом тргу (раскрсница улица Вожда Карађорђа и Краља Стефана Првовенчаног), раскрсници Булевара Немањића и улице Војводе Мишића (дечји вртић „Бамби“), и Булевару 12. фебруара (простор испред зграде општине Црвени крст).

На свим мерним местима, у оквиру сваког од мерења, извршено је одређивање карактера буке (према временском току и према фреквенцијском садржају) и мерење, односно израчунавање параметара буке (еквивалентни ниво буке, процентни ниво буке, корекција буке, меродавни ниво буке, уз стално праћење временске зависности нивоа буке). Приликом сваког мерења одређивани су и параметри саобраћаја (фреквенција путничких аутомобила, лаких и тешких теретних возила, аутобуса и мотоцикала) и проширена је мерна несигурност услед присуства возила. Одређивани су и параметри саобраћајница (тип и ширина саобраћајница, као и висина зграда поред саобраћајница).

Највећа прекорачења нивоа буке за сва три референтна временска интервала (дневни, вечерњи и ноћни) у протеклих 5 година, с обзиром на дефинисане зоне у складу са Уредбом, према намени простора где се налазе мерне тачке, забележена су на следећим мерним тачкама: Улица Вожда Карађорђа, код ОШ „Вожд Карађорђе“; Булевар др Зорана Ђинђића, Клинички центар; Мокрањчева улица, обданиште код цркве Светог Николе; улица Војводе Путника, ОШ „Краљ Петар I“; улица Косовке девојке, код Дома ученика средњих школа. Законом о заштити од буке у животној средини („Сл. гласник РС“ бр. 36/09 и 88/10) и пратећим прописима и правилницима, створен је законски оквир да се област штетног дејства буке регулише на начин усклађен са важећим прописима ЕУ (Директива 2002/49/ЕС о процени и управљању буком у животној средини). Међутим, недостају законски прописи на основу којих би одговарајуће службе (инспекција заштите животне средине и комунална полиција) могле да спроведу адекватне мере у случајевима непоштовања већ донетих прописа. За град Ниш је урађена Студија о акустичком зонирању територије града Ниша, у односу на граничне вредности буке прописане Правилником. Студију о акустичком зонирању града спровела је овлашћена организација, Факултет заштите на раду из Ниша. Акустичко зонирање је основни алат за управљање и планирање коришћења територије града, узимајући у обзир проблем буке у животној средини. На основу Студије о акустичком зонирању АП града Ниша може се закључити да су, изузимајући зону индустријских, складишних и сервисних подручја, најоптерећенија подручја у акустичкој зони 5 – градски центар, зоне дуж градских саобраћајница и магистрала, аутопутева.

Савет за безбедност града Ниша је у области **безбедности животне средине и комуналног реда**, препознао следеће **приоритетне проблеме**, чијем би се решавању требало посветити у наредне три године:

1. Ризик да човек или животиња постане жртва паса без надзора на територији града Ниша;
2. Неадекватна канализациона инфраструктура и непостојање система за пречишћавање отпадних вода ван урбаног подручја града Ниша на простору "Цигански кључ" у Трупалу;
3. Постојећи систем управљања отпадом је недовољног капацитета и не одговара стандардима за управљање отпадом са минималним штетним утицајем на животну средину и здравље људи;
4. Становништво је изложено утицајима повећаним нивоима буке.

Лична безбедност

У овој области смо анализирали проблеме у надлежности полиције, тужилаштва и правосудних органа, а у сарадњи са образовним установама и установама здравствене и социјалне заштите.

Један од највидљивијих проблема је **пораст вршњачког насиља**. По подацима којима располажемо, у последњих неколико година, вршњачко насиље се јавља у све млађем узрасту, а карактеришу га туче, вређања, вербална и психичка малтретирања и понижења на друштвеним мрежама. У највећем броју случајева дешава се у школама и у зонама око школа. Анализом стања безбедности утврђено је да је на подручју школа у школској 2015/2016. години укупно евидентирано 387 безбедносно интересантних догађаја, што је за 143 догађаја више у односу на претходну школску годину када је било евидентирано укупно 244 догађаја. Од укупног броја евидентираних догађаја извршено је 111 кривичних дела, 59 прекршаја и 217 осталих догађаја. Број кривичних дела је у односу на претходну школску годину повећан за 51 кривично дело или за 85%, број прекршаја смањен је за 4 или за 6,34%, док је број осталих догађаја повећан за 96 догађаја.

У структури кривичних дела која су извршена на подручју школа најзаступљенија су кривична дела против имовине и то 45 кривичних дела крађе, 24 кривична дела уништења и оштећења туђих ствари и 12 тешких крађа. Поред наведеног, током протекле школске године на подручју школа такође је извршено 9 утаја, 5 кривичних дела насилничког понашања, 5 кривичних дела у вези са опојном

дрогом, 3 кривична дела лаке телесне повреда, 3 ситне крађе, утаје, преваре, 2 угрожавања сигурности, 2 изнуде и 1 изазивање опште опасности.

Током протекле школске године извршено је 59 прекршаја, што је за 4 прекршаја мање у односу на претходну школску годину када су извршена 63 прекршаја. Као и у ранијем периоду, најчешћи начин угрожавања безбедности ученика у школама јесу туче и учествовање у тучама од стране ученика. У 2016. години евидентирани су појединачни случајеви злоупотреба друштвених мрежа од стране ученика, односно друштвене мреже постају место где почињу свађе и препирке које затим кулминирају у школи и том приликом долази до извршења прекршаја из Закона о јавном реду и миру.

Спровођењем пројекта „Школски полицајац“, који већ дуже време успешно функционише, ангажовано је 10 полицијских службеника/ца у 46 школа, у седишту ПУ Ниш, који делују на заштити безбедности ученика, наставног особља и имовине која је у поседу школа, спречавању и откривању кривичних дела и прекршаја и одржавању јавног реда и мира.

Ради ефикаснијег остваривања безбедносне заштите ученика и школа, полиција спроводи акцију „Школа без дрога и насиља“, у циљу предузимања мера према лицима која растурају и уживају опојне дроге на подручју школа као и објектима у близини школа где се окупљају сумњива лица (кладионице, угоститељски објекти и др.) као и предузимања мера на спречавању насиља на подручју школа и проналажењу предмета погодних за напад и друго.

Током претходне године Полицијска управа у Нишу је реализовала пројекат „Безбедно детињство – развој безбедносне културе младих“. Полицијски службеници/це који су опредељени за учешће у пројекту су током школске 2015./2016. године едуковали ученике и ученице 5. разреда основних школа. Са ученицама/има су обрађене теме: „Упознајмо полицију“, „Спречимо вршњачко насиље“, „У зачараном кругу алкохола и дроге“ и „Безбедно учешће деце у саобраћају“.

Током школске 2015/2016. године одржано је више предавања за ученике, родитеље и наставнике на тему: „Насиље над децом, примери добре праксе“, „Навијачке групе“, „Наркоманија и дрога“ и „Електронско насиље“. Предавања спроводимо и у 2016/2017, а наставићемо и у школској 2017/2018. години.

Полицијска управа у Нишу је, у сарадњи са Спортским савезом Ниша и Школском управом Ниш, уз подршку Града и Управе за омладину и спорт, током месеца маја у школској 2015/2016. години, као и месеца октобра нове школске 2016/2017. године наставила са реализацијом пројекта „Стоп! Сви на спорт“, кроз два циклуса реализације пројекта.

У сарадњи са Предшколском установом „Пчелица“ и уз подршку Интернационалне полицијске асоцијације – регија Ниш, Полицијска управа је током маја 2016. године реализовала пројекат „Мој друг полицајац“ који има за циљ приближавање полиције деци предшколског узраста, унапређење међусобне комуникације и поверења и развој безбедносне културе предшколске деце. И у 2017. години наставило се са реализацијом овог пројекта, тако да од фебруара месеца 2017. опредељени полицијски службеници/це Полицијске управе у Нишу врше обилазак нишких вртића и едукацију предшколске деце.

- **Насиље у породици.**

Полицијски службеници/це Полицијске управе у Нишу су у 2016. години интервенисали у 1.416 случајева пријављеног насиља у породици. Том приликом од стране полицијских службеника/ца издато је 650 упозорења, поднето је 73 прекршајних пријава и 400 кривичних пријава, док је 363 извештаја достављено надлежном тужилаштву. О предузетим мерама и утврђеном стању Центар за социјални рад је обавештен у 825 случајева, док се у сваком случају постојања кривичног дела, постојања ризика по безбедност жртве и смештаја у сигурну кућу, као и када су жртве директно или индиректно деца, дежурни радник/ца ЦЗСР-а укључивао у рад.

У циљу унапређења мултисекторске сарадње и координације институција и органа на сузбијању насиља у породици, по угледу на „зрењанински модел“ и формирања тимова који ће координирати у вези пријава насиља у породици, током 2016. године одржано је више састанака полиције са представницима Основног јавног тужилаштва, Центра за социјални рад, Прекршајног суда, здравствених установа, невладиних организација и др. Сарадња наведених институција је на веома добром нивоу, те се у поступањима нисмо сретали са било каквим проблемима.

Са ступањем на снагу новог Закона о спречавању насиља у породици, од 1. јуна 2017, који уводи нове хитне мере – удаљавање насилника из породице и забрану приласка жртви, мишљења смо да ће доћи до смањења извршења наведеног кривичног дела.

Као могуће мере, које би утицале на смањење насиља у породици, потребно је спровести медијску кампању као и промоцију новог закона. Предлажемо и да се размотри могућност да се у Центру за социјални рад у Нишу формира канцеларија за брачно саветовање, намењена паровима ради превазилажења конфликта или застоја у вези.

- **Насиље на спортским приредбама.**

Полицијска управа у Нишу предузима мере на праћењу стања безбедности на спортским приредбама и на основу извршених анализа планира и предузима активности на сузбијању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама.

Благовремено се планирају, прате и координирају мере обезбеђења приликом одржавања спортских приредби, са посебним освртом на активности навијача и навијачких група. Такође, прикупљају се и обрађују све информације које имају утицаја на безбедност домаћих и међународних спортских приредби. Посебна пажња усмерена је на доследну примену Закона о спречавању насиља и недоличног понашања на спортским приредбама.

Током 2016. године активност навијачких група је била изражена с обзиром на то да је у спортском центру „Чаир“ током 2016. одржан велики број спортских манифестација, како националних тако и међународних.

У току 2016. године на подручју ПУ Ниш, у вези са спортским приредбама били су заступљени следећи облици насиља и недоличног понашања пре, за време и након одигравања спортских приредби: поседовање, паљење и убацавање на терен пиротехничких средстава, паљење навијачких обележја а на утакмицама нижег ранга такмичења на локалном нивоу и физички обрачун између учесника спортске приредбе (међусобни физички обрачуни између играча на терену, физички напад играча на судије као и навијача на судије). Полицијска управа у Нишу нема проблема са навијачким групама у самом граду, али проблем представљају навијачи два наша највећа фудбалска клуба из Београда када гостују у Нишу и када је и било екстремних понашања од стране истих.

У циљу сузбијања спречавања насиља на спортским приредбама, апелујемо на строжу казнену политику судских органа као и доследно примењивање изречених мера безбедности према изгредницима (забрана присуствовања спортским приредбама). Такође, предлажемо да се видео-надзором покрију спортски објекти, и то улази и трибине, како Стадиона „Чаир“ тако и хале „Чаир“. Напомињемо да хала „Чаир“ има видео-надзор али исти није у функцији.

- **Недовољна безбедност имовине и људи, како на јавним местима тако и у саобраћају.**

На основу статистичких показатеља, од укупног броја прекршаја највећи број је извршен на јавним местима односно улици или тргу. Бележимо и пораст прекршаја на аутобуским и железничким станицама. Присутно је и учестало пријављивање кривичних дела извршених на штету Железница Србије. У циљу превазилажења наведеног проблема, предлажемо да се видео-надзором покрију Главна аутобуска и Железничка станица у Нишу, тргови и паркови (парк „Чаир“ и парк „Св. Саве“) где долази до окупљања већег броја грађана/ки, прометне саобраћајнице – улице и раскрснице.

- **Недовољан број сигурносних камера на јавним местима.**

Полицијска управа у Нишу прати камере које снимају Трг краља Милана, простор од трга до главног улаза у тврђаву и простор унутар тврђаве, као и камеру на кеју Нишаве,

која покрива споменик и простор око споменика Шабану Бајрамовићу, тако да су у досадашњем периоду исте значајно доприносиле приликом обављања полицијских послова и задатака на заштити безбедности и имовине грађана/ки. Такође, користе се и камере на раскрсници улица Вождова и Војводе Мишића (тзв. „Црвени певац“), које и бележе саобраћајне прекршаје. Неопходно је покривање осталих кључних улица у граду видео-надзором.

- **Недовољна осветљеност улица.**

С обзиром на то да поједине улице у граду нису довољно или уопште осветљене, где грађани/ке или њихова имовина у вечерњим или ноћним часовима могу бити мета напада, потребно је да Паркинг сервис, на основу плана Дирекције за изградњу и Секретаријата за комуналну делатност, приступи решавању овог проблема.

- **Недостатак и/или неадекватно одржавање и контрола противпожарних апарата у зградама и на јавним местима, и противпожарних путева.**

Од стране Управе за ванредне ситуације у Нишу потребно је интензивирати инспекцијске прегледе и контроле стања противпожарних апарата у зградама и на јавним местима, и противпожарних путева.

- **Неадекватна железничка инфраструктура у граду.**

Железничка пруга Ниш–Димитровград пролази кроз сам град, делећи га на два дела. Будући да наведена железничка пруга највећим делом кроз град није адекватно обезбеђена, да грађани/ке често користе „дивље“ пролазе за прелазак пруге, учестали су случајеви гажења пешака од стране возова. У 2016. години, петоро пешака смртно је страдало, као последица гажења возом. Неопходно је да Град Ниш, у сарадњи са надлежним републичким органима, предузме конкретне мере на измештању пруге. До тренутка измештања пруге, потребно је да надлежне службе омогуће несметано функционисање звучно-светлосне сигнализације на свим пружним прелазима у граду као и да затворе „дивље“ пролазе које пешаци користе за прелаз пруге.

- **Недовољан број паркинг места и гаража.**

Генерално, ово је проблем са којим се сусрећу готово сви већи градови. Ово је нарочито изражено у центру града, где већина зграда нема паркинг места. Такође, у граду не постоји ниједна јавна гаража. Градске власти, у складу са могућностима и генералним урбанистичким планом, морају да приступе решавању овог проблема.

- **Недовољан број пешачких и бицикличких стаза.**

У граду нема довољно пешачких и бицикличких стаза те, у складу са Градским урбанистичким планом, Град Ниш у наредном периоду треба да изгради 20 километара пешачких и бицикличких стаза. Предлажемо да се изнађе могућност завршетка бицикличко-пешачке стазе од Ниша до Нишке Бање.

- **Особе са инвалидитетом не могу да остваре своја права због физичке недоступности институција и не могу да користе јавни превоз због неприступачности превозних средстава.**

Градске власти морају да изнађу могућност да општинске институције и филијале државних органа имају обезбеђен прилаз за особе са инвалидитетом. Такође, треба размотрити у наредном периоду могућност увођења аутобуса на градским линијама, који су прилагођени потребама особа са инвалидитетом.

- **Низак ниво безбедности грађана/ки због недостатка капацитета институција.**

На подручју града налази се градска општина Палилула, у којој живи 72.000 становника/ца и која покрива површину од 117 км². На подручју наведене градске општине не постоји полицијска станица, што је јединствен случај у Републици Србији, а и шире. У интересу је грађана/ки наведене градске општине и њихове безбедности да град што хитније изнађе објекат и исти опреми како би почела са радом Полицијска испостава Палилула. Иначе, подручје ГО Палилула покрива Полицијска испостава Црвени крст, која покрива две градске општине, те је, имајући у виду површину подручја и број становника/ца, умногоме отежано обављање полицијских послова а што се све може одразити и на безбедност грађана/ки.

Савет за безбедност града Ниша је у области **личне безбедности**, препознао следеће **приоритетне проблеме**, чијем би се решавању требало посветити у наредне три године:

1. Пораст евидентираног вршњачког насиља деце и младих;
2. Пораст евидентираног насиља у породици;
3. Пораст насиља на спортским приредбама;
4. Недовољан број сигуросних камера на јавним местима;
5. Недовољна осветљеност улица;
6. Низак ниво безбедности грађана/ки због недостатка капацитета институција;
7. Недовољан број пешачких и бициклистичких стаза;
8. Непостојање или неадекватно одржавање и контрола противпожарне опреме у зградама.

Информациона безбедност

Интернет се дефинише као светска (компјутерска) комуникациона мрежа или *мрежа свих мрежа*. Интернет све више постаје део свакодневице друштва,

комуникације, трговине, пословања, саобраћаја али и забаве. Самим тим, интернет све више оставља простор за злоупотребу, односно високотехнолошки криминал. Његова све интензивнија употреба повећава безбедносне ризике у привреди, банкарском сектору нарочито, у свакодневном функционисању грађана/ки и другим сегментима друштва, укључујући и критичну инфраструктуру попут електричне мреже или водовода.

Интернет има стратешки значај за сваку земљу, што се огледа у чињеници да се информациона безбедност налази на врху дипломатске и политичке агенде ЕУ, УН, НАТО-а и сл. Напади на информациону инфраструктуру су све софистициранији, а алати за нападе све доступнији. Многе земље су увеле правни оквир за интернет инциденте, корелацију по питању безбедности и механизме за реакцију.

Република Србија је, узимајући у обзир да напад на свеобухватни сајбер простор (*сајбер простор подразумева елементе технологије и друштва*) производи штету од преко десет милиона евра на дневном нивоу²¹, донела закон о информационој безбедности²², формирала Службу против високотехнолошког криминала и посебно Одељење Вишег јавног тужилаштва у Београду за територију Србије. Такође је предвиђено оснивање Националног центра за превенцију безбедоносних ризика у ИКТ системима (*Computer Emergency Response Team – CERT*). Евидентно је да недостаје свеобухватна национална стратегија развоја информационе безбедности. Креирано је и јавно-приватно партнерство у виду Центра за безбедни интернет и кампање *Кликни безбедно*, пројекат *Нет патрола*²³ за пријављивање штетног садржаја на интернету.

Сходно проблемима информационе безбедности на националном нивоу, приликом израде „Стратегије безбедности града Ниша 2017–2020“, формирана је радна група од представника државних органа, привреде и академских структура. Радна група у области информационе безбедности препознала је следеће кључне проблеме и исте разврстала по циљевима, мерама, за решавање.

Када говоримо о информационој безбедности, препознати су следећи **кључни проблеми**:

- Угроженост младих на интернету и друштвеним мрежама;
- Неповерење корисника у безбедно функционисање информационих система и заштићеност података о личности у информационим системима;
- Угрожена безбедност грађана/ки при коришћењу е-банкарства;
- Неадекватно заштићен информациони садржај доступан по школама;

²¹ Радновић, 2013: DDoS – Available Weapon of Mass Disruption. Proceedings of the 21st Telecommunications Forum (TELFOR).

²² „Сл. гласник РС“, бр. 6/2016.

²³ Нет патрола <http://www.netpatrola.rs/sr/naslovna.1.1.html>

- Могућност трајног губитка података и софтвера у Секретаријату за дечју и социјалну заштиту;
- Могућност губитка података у Секретаријату за финансије;
- Недовољно усавршавање запослених у јавном сектору, у делу ИКТ писмености;
- Непостојање градског сервиса (апликације) за пријаву проблема на нивоу града од стране грађана/ки;
- Могућност губитка свих података града;
- Могућност лаких сајбер упада, рањивост више независних подсистема.

- **Угроженост младих на интернету и друштвеним мрежама –**

огледа се у дигиталном насиљу, на све приступачнијим друштвеним мрежама. Недостатак информисања младих о ризицима које доноси глобално умрежавање истакнуто је као посебан проблем. Под дигиталним насиљем (у употреби су и термини: електронско насиље, насиље у сајбер простору, *online* насиље, сајбер насиље, насиље на интернету и др.), подразумевају се сви они случајеви када неко користи електронске уређаје (мобилни телефон, камеру, рачунар и сл.) да би другог намерно уплашио, увредио или понизио. Дигиталним насиљем не сматра се случајно, ненамерно наношење штете и повређивање, као непријатељска задиркивања и препирке преко телефона или интернета²⁴. Најчешћи облици угрожавања безбедности младих на друштвеним мрежама су: лажно представљање у чијем оквиру су и *online* предатори који врбују младе за педофилију (статистика говори да је свака четврта девојчица спремна на састанак с особом коју је упознала на Фејсбуку), *cyberbullying* или дигитално насиље у виртуелном свету, искоришћавање деце у порнографији и проституцији (15% анкетираних мисли да може постати жртва)²⁵.

Током деценије испитивања дигиталног насиља, обављена су бројна истраживања са циљем да, између осталог, утврде његову распрострањеност међу младима. Подаци о распрострањености веома варирају, пре свега због различитих средина у којима су истраживања спровођена, различитих узраста и времена испитивања, али и услед разлика у дефинисању дигиталног насиља и временског периода на који су се питања односила. Смит и Слоње у свом прегледу (Smith & Slonje, 2008) наводе распон жртава од 1% па чак до 62%. Удругом прегледу (Lind et al, 2012) наводи се да у западним друштвима проценат жртава дигиталног насиља варира од 9% до 34%, а проценат насилника од 4% до 21%. У једном новијем прегледу резултата (Patchin&Hinduja, 2012), проценти жртава дигиталног насиља су 5,5% (Riebel et al, 2009) до 72% (Juvonen et al, 2008), са просеком 24,4%. Проценти насилника, у 27 студија, кретали су се од 3% до 20%. У странијој литератури истраживања на ову тему све су бројнија, док код нас скоро

²⁴ http://www.unicef.rs/wp-content/uploads/2016/09/Mladi_u_svetu_interneta_web.pdf

²⁵ <https://onedrive.live.com/view.aspx?cid=282B174368A16C06&resid=282B174368A16C06%21494>

да их нема. Током реализације иницијалног истраживања у оквиру програма „Школа без насиља“ утврђено је присуство неких облика дигиталног насиља међу ученицима основних школа у Србији. Међутим, како у том истраживању није фокус на дигиталном, већ на традиционалним облицима насиља (постоје само питања која се односе на претње и увреде СМС-ом и снимање мобилним телефоном), појавила се потреба за реализацијом додатног истраживања у оквиру кога ће бити прикупљени свеобухватни подаци о степену присутности, начинима манифестовања и решавању проблема дигиталног насиља међу и над ученицима основних и средњих школа. Истраживање коришћења дигиталне технологије, изложености ризицима и дигиталног насиља у основним и средњим школама у Србији реализовано је током новембра 2012. године. Носиоци овог истраживања су Група за заштиту од насиља и дискриминације – Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, канцеларија УНИЦЕФ-а за Србију и компанија Теленор. Истраживање је спровео стручни тим из Института за психологију Филозофског факултета Универзитета у Београду, који је био ангажован на задацима израде инструмената, селекције узорка, координације теренског дела истраживања, анализе података и писања истраживачког извештаја. Теренски део истраживања реализовали су ментори/ке у програму „Школа без насиља“, уз подршку стручних сарадника/ца и наставника/ца у школама учесницама у истраживању, као и уз подршку Групе за заштиту од насиља и дискриминације.

- **Неповерење корисника у безбедно функционисање информационих система и заштићеност података о личности у информационим системима**

настало је као последица све већег броја инцидената, „цурења“ приватних података милиона грађана/ки кроз пропуст у раду Агенције за приватизацију, или фалсификовања и-мејл поруке високог званичника из Министарства унутрашњих послова, али и све чешће појаве сајбер вандализама – насилног преузимања националних *web* сајтова²⁶. Ово као последицу проузрокује некоришћење доступних сервиса. Процена је да само 33,2% грађана/ки на националном нивоу користи интернет за комуникацију са државним установама, по истраживањима Регулационе агенције за електронске комуникације и поштанске услуге (РАТЕЛ)²⁷. Овај проценат обухвата преузимање или захтевање формулара, *onlajn* попуњавање или достављање формулара, вршење *onlajn* уплата и куповину од државних установа, а не обухвата добијање информација од државних установа. Недовољно коришћење е-управе је и последица недовољне сарадње локалне самоуправе и грађана/ки на пољу упознавања

²⁶ <http://zone-h.org/mirror/id/28657175>

²⁷

http://www.ratel.rs/upload/documents/Pregled_trzista/RATEL%20-%20Pregled%20trzista%20u%202015.pdf

са предностима и могућностима е-управе на локалном нивоу. „Цурење“ података, хаковање званичних сајтова, указују на потребу адекватније заштите информационог система. Подаци о броју хакованих *web* страница у ИКТ системима и компанијама од посебног значаја детаљно су изложени у Стратегији изводљивости Националног ЦЕРТ-а²⁸.

- **Угрожена безбедност грађана/ки при коришћењу е-банкарства.**

Рачунари се, услед незнања, не штите *firewal* антишпијунским софтверима, подлеже се преварама, тзв. *phishing*, не мењају се довољно лозинке и не ажурирају се интернет претраживачи као и безбедносни програми. Проблеми се пресликавају у веома ниском проценту коришћења е-банкарства од стране грађана/ки (12,9%, по РАТЕЛ-у). Угрожена безбедност подразумева електронске трансакције са банком које се односе на плаћање, трансфере или проверу информација о рачуну. Са друге стране, не подразумева електронске трансакције путем интернета за друге врсте финансијских услуга, као што су куповина акција, финансијске услуге и осигурање²⁹. На панелу „Сигурност на интернету“, конференције „Дигитално банкарство и економија“, одржаном 21. марта 2016, закључено је да је законска регулатива у вези са овим почела да функционише, али да и сами грађани/ке морају да воде рачуна када обављају послове преко одређених сајтова. Игор Франц, из *SECIT security consulting-a*, наводи да је најчешћи проблем код е-плаћања лаковерност и да се 90% проневера не би десило да су људи обратили пажњу. „Постоји и гомила сајтова о превенцији, али су људи често лењи и не проверавају; корисници често скидају и бесплатне програме који служе за *phishing* односно крађу података. Већина превара дешава се, уствари, због људских пропуста а већина система технички и није тако лоше технички заштићена. Едукација људи је ту примарна ствар и подизање свести.“³⁰

- **Неадекватно заштићен информациони садржај доступан у школама**

– огледа се у доступности свих садржаја на интернету, без ограничења неприкладног садржаја за ђаке. Тренутна ситуација се огледа у увођењу интернета али и не контролу доступних садржаја. Тренутно постоји тенденција повезивања школа на Академску мрежу Републике Србије – АМРЕС, која ће омогућити безбедан приступ интернету деци школског узраста, захваљујући уређајима за филтрирање неприкладних садржаја које ова мрежа поседује. За школе ће умрежавање и повезивање на интернет бити бесплатно³¹. Јавну информационо-комуникациону установу „Академска мрежа Републике Србије – АМРЕС“ основала је Влада Републике Србије ради изградње,

²⁸

<http://www.ratel.rs/upload/documents/Studije/Studija%20izvodljivosti%20izgradnje%20Nacionalnog%20CERT-a.pdf>

²⁹ https://ebanking.procreditbank-kos.com/externallinks/ebanking_manual_pi.sr.pdf

³⁰ <http://www.newsweek.rs/konferencija/71307-uzivo-na-sajtu-newsweeka-konferencija-digitalno2016.html>

³¹ <http://www.politika.rs/sr/clanak/367065/l-skole-u-Akademskoj-mrezi-Srbije>

развоја и управљања образовном и научно-истраживачком рачунарском мрежом Републике Србије. Све је почело деведесетих година, умрежавањем неколико београдских техничких факултета, што је резултирало стварањем најсавременије рачунарске мреже у Србији, која данас броји више од 170 повезаних научно-истраживачких и образовних институција, са најмање 150.000 корисника. Кичма АМРЕС-а је мрежа оптичких каблова којима су повезана 23 града у Србији, а у плану је да се овај број повећа на 50.

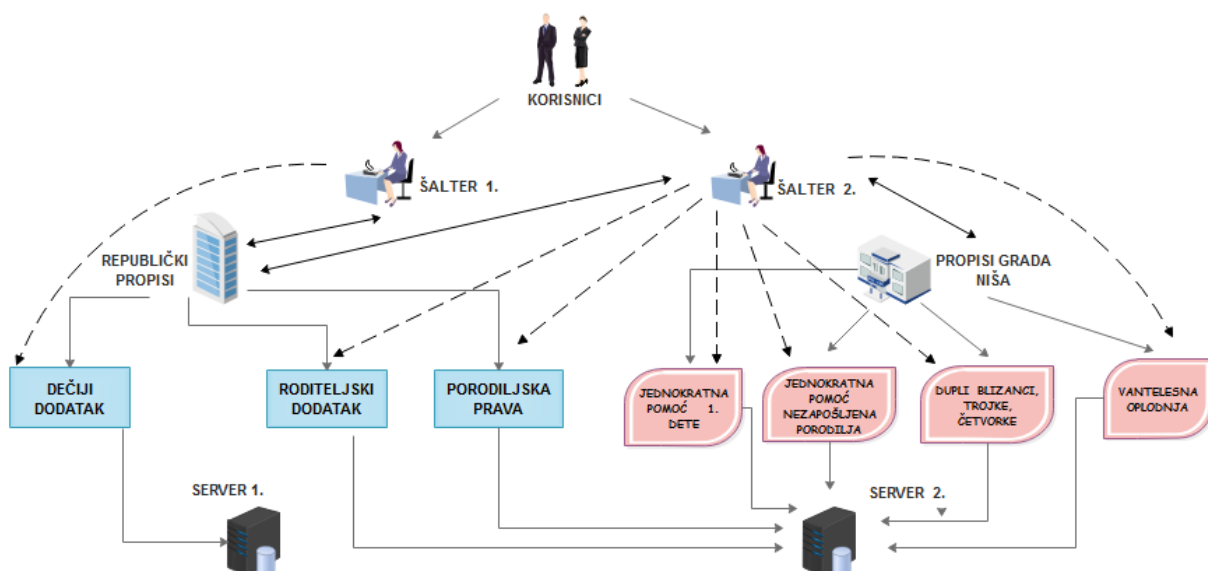
- **Могућност трајног губитка података и софтвера у Секретаријату за дечју и социјалну заштиту.**

Највећи део управних послова обавља се на апликативном софтверу дефинисаном на УНИХ платформи из 1995, а сам софтвер и подаци чувају се на серверима који су такође из 1995. године, чиме је и поред редовног *backup*-а безбедност података доведена на критичан ниво губитка података и трајног губитка базе. Обим података на серверима огroman је, на пример, у делу дечјег додатка је урађено 16.332 решења (за 2015), у области породилјских права 12.844 решења (за 2015). Сами подаци садрже: сва решења (од 1995. године), захтеве, прилоге, податке о корисницима, приходе странака.

Уједно је вредно напоменути да програм садржи и податке потребне за издавање М4 обрасца при одласку у пензију корисника породилјских права.

Укупан број корисника у самој бази и количина података знатно су већи: 152.272 издатих решења за дечји додаток и 90.027 решења везаних за породилјска права.

Новчана вредност реализације решења на месечном нивоу је, на пример за дечји додаток 29.000.000 динара, једнократна помоћ за прво дете 2.200.000 динара, за незапослену породилју 1.450.000 динара, родитељски додаток око 14.500.000 динара, породилјска боловања око 90.000.000 динара и др., односно укупно месечно око 150.000.000 динара. Поред поверених послова, подаци на серверу који се чувају су подаци везани за једнократну помоћ за прво дете, једнократну помоћ незапосленој

породиљи, накнаду за дупле близанце, тројке и четворке, радно ангажовање и вантелесну оплодњу.

Тренутно стање пословних процеса информационог система Дечје заштите у Нишу

Апликативни софтвер, стално усавршаван током претходних 20 година, као такав, заокружује комплетан управни поступак, од пријема кроз електронску писарницу, електронске интерне књиге, обраде података, израде решења, електронске архиве, пасиве, са дефинисаним цензусима за све месеце уназад, матичних података, извештаје и прегледе пословања. Информациони систем Секретаријата за дечју и социјалну заштиту не налази се у систему информационог система града као јединствене целине, те као такав није обухваћен адекватном заштитом. Информациони систем Секретаријата за дечју и социјалну заштиту спада у део ИКТ система од посебног значаја, где се морају применити мере заштите у складу са законом о информационој безбедности Републике Србије.

- **Могућност губитка података у Секретаријату за финансије**

– огледа се у могућности губитка података због застарелости сервера и немогућности одговарајућег *backup*-а. Сервер ради у отежаним условима и на њему се налази прилично велика ORACLE база 10Г података, са поверљивим подацима о пореским обвезницима. Оперативни систем је *Red Hat LINUX*, верзија из 2007. године. Оперативни систем је 32-битни па би због повећања перформанси сервера и сигурности требало прећи на 64-битни оперативни систем. У току експлоатације сервера, два диска су отказала, тако да се хитно приступило виртуелизацији истог (због тренутне заштите система), али су перформансе у раду тиме знатно погоршане. Информациони систем Секретаријата за финансије је затворен, креиран од стране Института „Михаило Пупин“ из Београда. ИС Секретаријата за финансије такође спада у део ИКТ система од посебног значаја, у којима се морају применити посебне мере заштите, у складу са законом о информационој безбедности Републике Србије.

- **Угроженост ИС градске управе због непраћења технолошког развоја и недовољног усавршавања.**

Технолошки развој и разноврсност постављају велике захтеве у погледу стручности запослених у ИКТ-у. Постоји тренд ка већем степену стручности у вези са методологијама, техникама и инструментима. Према томе, важно је поставити одређеније циљеве за развој ИКТ знања и стандардизацију и контролу усвојених вештина. Пожељне су тесне везе са осталим националним институцијама у погледу проналажења заједничких решења и размене знања. Самим тим, повећана је опасност од сајбер напада, цурења информација и др. Број и начини напада на информациони

систем града, али и потребе због нових законских решења указују на потребу додатне обуке запослених.

- **Непостојање градског сервиса (апликације) за пријаву проблема на нивоу града од стране грађана/ки.**

Тенденција развоја информационих технологија захтева модерна решења у погледу начина комуникације грађана/ки и државних органа. Непостојање андроид и *web* апликације повећава ризике по безбедност грађана/ки због спорог реаговања власти код класичне комуникације и пријаву проблема.

- **Могућност губитка свих података града**

– евидентна је као последица неадекватне заштите од хардверских кварова, злонамерних упада у систем до природних катастрофа попут земљотреса поплава и др. Како су ИТ сегмент друштва и економије, важно је предвидети брзи опоравак система у случају било какве катастрофе. Шансе за опоравак компаније након великог губитка података услед катастрофе веома су слабе: само 6% се опорави, 43% не настави да ради, 51% се затвори у прве две године³². Подаци дати за компаније уједно су и мерило за државне органе. Посебни подсистеми и непостојање заштите података, по принципу *Disastery Recovery* сервиса, самим тим смањује се на минимум. Заштита података обавезна и прописана Законом о информационој безбедности.

- **Могућност лаких сајбер упада**

– последица је непостојања регионалног центра за превенцију безбедоносних ризика у ИКТ (регионалних ЦЕРТ-ова). Постојање посебних центара за превенцију безбедоносних ризика у ИКТ системима предвиђено је Законом о информационој безбедности. Ово повлачи питање стварање сталног радног тела, састављеног од представника града, привреде и академских институција. Непостојање локалног мрежног чворишта на нивоу институција Града и академских институција повећава рањивост информационог система локалне самоуправе. Рањивост је очигледна и у постојању више независних подсистема који егзистирају на нивоу града као посебне целине. Препорука академске стручне јавности је интеграција појединачних подсистема у јединствену целину³³.

Савет за безбедност града Ниша је у области **информационе безбедности**, препознао следеће **приоритетне проблеме**, чијем би се решавању требало посветити у наредне три године:

1. Угроженост младих на Интернету и друштвеним мрежама;

³² <https://www.eunethosting.com/draas>

³³ http://www.ef.uns.ac.rs/Download/razvoj_is/2009-03-17_informacioni_sistemi.pdf

2. Могућност губитка података у Секретаријату за финансије и Секретаријату за дечију и социјалну заштиту;
3. Могућност губитка података из база података Градске управе града Ниша, као и могућност губитка свих података у градским општинама;
4. Недовољно усавршавање запослених у јавном сектору, у делу ИКТ писмености.

Политичка безбедност

Реч безбедност у данашње време, у готово свим културама и језицима, употребљава се у великом броју различитих друштвених области као што су политика, здравство, информатика, спорт, заштита животне средине, економија, финансије, архитектура, грађевинарство и др. У политичком дискурсу, безбедност заузима можда чак и централно место јер они који о политици одлучују, готово увек када им је намера да истакну егзистенцијални значај неког проблема, говоре да је он важан за националну, регионалну или безбедност на локалу.

Када говоримо о етимолошком и историјском пореклу речи безбедност, она је настала од предлога без (непостојање, одсуство) и именице беда (велико сиромаштво, невоља, несрећа, зло) и представља стање онога/е који/а је осигуран/а од опасности, заштићен/а, сигуран/на, безопасан/на. У српском језику се, поред речи безбедност, употребљава и реч сигурност која потиче од латинске именице *sēcūritas*, *-ātis* (мир духа, безбрижност, сигурност, безопасност) и придева *sēcūrus* (без бриге, безбрижан/на, без бојазни, који/а се не боји никакве опасности).³⁴

ДЕФИНИЦИЈА ПОЛИТИЧКЕ БЕЗБЕДНОСТИ - Најбоља заштита за нашу безбедност је свет саздан од добро уређених, демократских држава, што подразумева добро управљање, подршку друштвеним и политичким реформама, борбу против корупције и злоупотребе моћи, успостављање владавине права и заштита људских права (*Безбедна Европа у бољем свету – Европска стратегија безбедности*, документ који је предложио Хавијер Солана, а усвојили шефови држава и влада, на Европском савету у Бриселу, 12. децембра 2003. – парафразирано).

Предмет анализе пред стратегију која третира политичку безбедност може бити схваћен врло широко: период политичке транзиције, друштвени конфликти, институције, конзумирање и заштита људских права: економија (запосленост/незапосленост, сиромаштво), образовање, просвета

³⁴ Филип Ејдус, *Међународна безбедност: теорије, сектори и нивои*, стр. 26, „Службени гласник“, Београдски центар за безбедносну политику.

(писмени/неписмени), здравље (оболели, приступ лечењу), правна заштита (неједнак приступ правди, доступност), политика идентитета – етнички идентитети (мањинска права), родни идентитет.

Полазећи од дефиниције опште безбедности, можемо утврдити да је политичка безбедност кључна за остваривање свих облика безбедности: „Чињеница је да се не може говорити о безбедности појединца/ке уколико нису заштићене његове/њене политичке и грађанске слободе, социјална, економска и колективна права, право на здраву животну средину, медицинску заштиту и др.

Безбедан човек има осећај сопствене сигурности, ослобођен је страха и ускраћености, при чему је од великог значаја и перцепција безбедности сваког/сваке појединца/ке. Људска безбедност заснована на поштовању људских права, одређује 'чврсто језгро' овог концепта, а нарушавање људских права се појављује као узрок различитих облика друштвених сукоба.“ (Драгишић, Драгаш, Хаџић, 2013:1665).

Политичка безбедност налази се на размеђи ових аспеката безбедности (УНДП, 1994:24–33; према Lipovac, Glusac, 2011):

1. Лична безбедност бави се сузбијањем претњи које могу имати неколико облика: претње од стране државе (физичко насиље), претње од стране других држава (рат), претње од друге групе људи (етничке тензије), претње од појединаца или криминалних група (криминал или улично насиље), претње усмерене ка женама (силовање и насиље у породици), претње усмерене ка деци (злостављање) и претње усмерене ка себи самом (самоубиство, употреба дрога).
2. Безбедност заједнице суочава се са етничким тензијама и насилним сукобима. Обухвата очување традиције и културе, језика и важећих вредности.
3. Политичка безбедност представља један од најважнијих аспеката људске безбедности и подразумева живот у таквом друштву које поштује основна људска права и не спроводи државну репресију. Политичка безбедност бави се заштитом људских права и добробити свих људи. Такође, укључује заштиту људи од државне репресије, кроз: слободу штампе, слободу говора и слободу гласања, укидање политичких притвора, затвора, систематског злостављања и нестанка људи. Међу овим елементима људске безбедности има значајних веза и преклапања.³⁵

Стратегија безбедности града Ниша (2010–2015) не третира област политичке безбедности као посебну подкатегорију људске безбедности. Неки аспекти политичке безбедности обухваћени су делом „Стратегије“ под називом „Социјална стратегија“.

Добра страна горе наведене стратегије безбедност јесте што је била заснована на концепту људске безбедности, док се један од кључних недостатака огледа у томе

³⁵ Human Development Report 1994, *New Dimensions of Human Security* (парафразирано).

што није родно сензитивна, тј. што приликом њеног креирања родна перспектива није примењена на кохерентан и систематичан начин, имајући у виду уставну норму о дужности спровођења политике једнаких могућности за жене и мушкарце (чл. 15 Устава Србије). Стога је неопходно да родна димензија буде укључена не само у област политичке безбедности, него и у све друге сегменте људске безбедности.

Приликом израде Стратегије безбедности града Ниша 2017–2020. године водило се рачуна о томе да се отклоне недостаци из претходне градске „Стратегије безбедности“ и да се објективно и из различитих аспеката сагледа стање политичке безбедности на територији града Ниша, да се идентификују проблеми, сачини листа оних који су приоритетни и на чијем ће се отклањању радити, најпре до краја ове, а потом и у наредне две године. Радна група за политичку безбедност, коју су чинили представници и представнице академске заједнице, цивилног сектора, градских и републичких институција и установа, препознала је одређене проблеме који ће у наредне три године бити у фокусу пажње и на чијем ће се решавању радити, а издвојени су и они проблем који се сматрају приоритетним и који ће се до 2020. године.

Током рада идентификовале/и смо **важне безбедносне потребе и проблеме** у заједници:

1. Недовољна интеграција интерно расељених лица и избеглица;
2. Недовољно имплементирање већ постојећих одлука и стратешких докумената;
3. Недовољна безбедност жена у друштву и њихова неадекватна заступљеност у доношењу одлука;
4. Неделотворност мера подршке женама жртвама насиља;
5. Недовољна сарадња медија и представника/ца институција у области безбедности;
6. Недовољна укљученост грађана и грађанки у доношење одлука у заједници;
7. Постојање предрасуда о ЛГБТ популацији код појединих грађана и грађанки, као и представника и представница институција;
8. Недовољна информисаност грађана и грађанки о правима и начинима остваривања помоћи, како од државе, тако и од града;
9. Неадекватна комуникација између институција, независних тела и грађана и грађанки.

У наставку су детаљно разматрани **приоритетни проблеми**:

- **Недовољна укљученост грађана и грађанки у доношење одлука у заједници.**

Непосредно учешће грађана и грађанки у процесу управљања основно је право у демократском друштву. Полазни принцип за приступ праву грађана и грађанки на

учешће у управљању на локалном нивоу јесте тај да се не ради о томе да је то право које грађанима и грађанкама поклања њихова локална самоуправа, нити о праву које проистиче из међународних докумената, већ је то право које се темељи на принципу демократског уређења. Европска унија је као основна начела доброг управљања утврдила: одговорност, партиципацију грађана/ки, отвореност, делотворност и усклађеност.

Традиционалне методе непосредног учешћа грађана и грађанки, попут референдума, грађанске иницијативе или зборова грађана/ки, дефинисане су чланом 67, ставом 1 Закона о локалној самоуправи³⁶, као и документом „Смернице за укључивање организација цивилног друштва у процес доношења прописа“ (Закључак Владе Републике Србије 05 број 011-8872/2014)³⁷.

И поред тога што су свакако направљени први кораци ка развијању односа са грађанима и грађанкама и њиховом активном укључивању у процес доношења одлука, извесно је да, како међу органима локалне самоуправе, тако и међу грађанима и грађанкама, нема довољно јасног залагања за исто питање. Као кључни узроци недовољног непосредног грађанског учешћа истичу се: доминација политичке културе која не афирмише грађанско учешће и низак ниво знања и свести грађана и грађанки о њиховим правима и слободама и о надлежностима одређених нивоа власти, незаинтересованост грађана и грађанки за јавни живот проузрокована лошим животним статусом, недостатком времена, информација и знања, неразвијена и неефикасна пракса непосредног учешћа грађана и грађанки, недовољно развијен правни и политички оквир за веће учешће грађана и грађанки и нарочито непостојање јасног националног приступа грађанској партиципацији на локалном нивоу и конкретних обавеза локалних власти према грађанима и грађанкама, недовољна децентрализација власти и низак финансијски капацитет локалне самоуправе и њена велика зависност од републичких органа, неадекватан локални изборни систем чија примена неповољно утиче на репрезентованост у локалним скупштинама и др.

С обзиром на однос према грађанима и грађанкама, послови које обављају управе и службе Града Ниша могу се поделити у две основне групе. У првој се грађани и грађанке јављају као корисници/це услуга и служби које им пружају органи града, а у другој су послови стратешког планирања и одлучивања у којима је потребно повећати учешће грађана и грађанки. Односе грађана и грађанки и јединица локалне самоуправе, те њихово учешће у другој групи послова, могуће је посматрати како из угла грађана/ки тако и из угла јединице локалне самоуправе.

Када су у питању послови стратешког планирања и одлучивања, повећана партиципација у њиховом вршењу у значајној мери јача легитимитет демократског

³⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 129/2007 и 83/2014.

³⁷ <http://www.paragraf.rs/dnevne-vesti/040914/040914-vest1.html>

процеса и власти у свакој јединици локалне самоуправе па и у граду Нишу. Због тога грађани и грађанке морају бити неизоставан део политичког процеса на нивоу града, због њихових сопствених интереса у погледу конкретних одлука и јавних политика. Грађанска партиципација у вршењу тих послова доприноси и изградњи јавних вредности локалне заједнице.

Предности партиципације: јачање поверења у градску власт и јачање њеног легитимитета, изградња осећаја да се глас грађана и грађанки чује те да утичу на креирање јавних политика, олакшано спровођење јавних политика, обезбеђивањем одговарајуће подршке грађана/ки.

Препреке односно недостаци партиципације: незаинтересованост, немогућност мотивисања оних који заиста имају шта да кажу, низак степен стручних знања грађана/ки, неспремност службеника и службеница да се већим ангажовањем међу грађанима и грађанкама, кроз комуникацију путем различитих средстава, анализирају предлози јавних политика и траже адекватна решења.³⁸

Први корак ка унапређењу нивоа политичке безбедности заснива се на принципу транспарентности и веће партиципативности у процесима који се одвијају на локалу. То се постиже јачањем институционалних капацитета који постоје на локалу, кроз три сегмента: побољшање комуникације, промоцију директног учешћа грађана и грађанки и организација цивилног друштва у процесима одлучивања, као и активном праћењу нивоа задовољства грађана/ки, кроз креирање механизма за контролу квалитета.

Други корак ка подизању степена политичке безбедности базира се на европском принципу супсидијарности, односно преношењу одлучивања о заједничким питањима на најнижи могући ниво, најближи грађанима/кама. Осећај опште несигурности и губљења поверења у институције система често је узрокован реалним недостатком моћи одлучивања на локалном нивоу услед свеопште централизације система, која се спроводи без реалне анализе утицаја на ефикасности система добре управе. Планска децентрализација делова власти представља квалитетан помак ка повећању поверења у вредносни систем и легалитета свакодневног живота, па самим тим и бољег приступа снижавању нивоа криминалитета и корупције, поготово оне политички индуковане.

- **Недовољна безбедност жена у друштву и њихова неадекватна заступљеност у доношењу одлука.**

Скупштина Града Ниша, на седници одржаној 17. децембра 2013., донела је Одлуку о усвајању Европске повеље о родној равноправности на локалном нивоу³⁹, након чега је усвојен и Локални акциони план за родну равноправност и имплементацију УН Резолуције 1325 „Жене, мир и сигурност“, на локалном нивоу у Граду Нишу, за период

³⁸ http://nkd.rs/wp-content/uploads/2017/02/DVucetic-Policy-paper_-Ucesce-gradjana_-sept_27_2016-1.pdf

³⁹ „Службени лист Града Ниша“, број 95/2013.

2016–2017. године⁴⁰. Статутом Града Ниша, као стално радно тело формирана је и Комисија за родну равноправност и једнаке могућности, а градоначелник Ниша формирао је и Савет за људска и мањинска права.

На државном нивоу донет је Закон о спречавању насиља у породици⁴¹, као и Закон о изменама и допунама Кривичног законика.⁴² Очекује се и усвајање измена Закона о родној равноправности. Програмом реформи политике запошљавања и социјалне политике⁴³ и Националним акционим планом запошљавања за 2017. годину⁴⁴, планиране су посебне мере и програми намењени већој запошљивости и запослености жена, посебно оних у осетљивом положају.

У последњих 16 година у Србији, па и у Нишу, приметан је напредак на пољу остваривања и примене принципа родне равноправности, кроз формирање механизма за родну равноправност, али и кроз доношење важних закона који дефинишу остваривање родне равноправности, односно једнаку заступљеност и моћ и учешће оба пола у свим сферама јавног и приватног живота. Ипак, и поред значајних помака, потребно је наставити рад на овом пољу, посебно на локалном нивоу, где је остваривање родне равноправности теже због традиционалних, патријархалних средина где још увек није дошло до неопходне промене свести како би се испунили сви услови за остваривање родне равноправности.

Према последњем рађеном попису становништва (2011. године), у Нишу живи 133.592 жене и 126.645 мушкараца. И поред тенденције повећања броја жена у Скупштини Града Ниша и Скупштинама градских општина, гледано за период од 2000. године до данас, на извршним функцијама у граду још увек нема довољно припадница мање заступљеног пола. Према подацима из Статистичког годишњака Града Ниша, 2004. је у градском парламенту било 14 жена, 2008. – 13, 2012. – 20, а 2016. број одборница у Скупштини града Ниша је 21 односно 34,4%. То је последица позитивних квота, али на жалост, на местима одлучивања тај број знатно је мањи (од 15 директора ЈКП, само је једна директорка). У актуелном сазиву Градског већа имамо две жене, што је помак у односу на претходни сазив у коме није било представница мање заступљеног пола. Политичка и свака друга видљивост припадница мање заступљеног пола у друштву, односно унапређивање и заштита права жена, доводи до напретка целокупног друштва.

⁴⁰ <http://www.ni.rs/projekti/strateska-dokumenta/lokalni-akcioni-plan-za-rodnu-ravnopravnost-i-implementaciju-un-rezolucije-1325-zene-mir-i-sigurnost-na-lokalnom-nivou-u-gradu-nisu-za-period-2016-2017/>

⁴¹ „Службени гласник РС“, број 94/16.

⁴² „Службени гласник РС“, број 94/16.

⁴³ <http://www.minrzs.gov.rs/cir/aktuelno/item/5781-program-reformi-politike-zaposljavanja-i-socijalne-politike-u-procesu-pristupanja-evropskoj-uniji-employment-and-social-reform-programme>

⁴⁴ <http://www.minrzs.gov.rs/lat/dokumenti/zaposljavanje/plan-zaposljavanja>

Један од разлога што у претходном периоду проблем који погађају жене и остале рањиве групе у локалној заједници нису узимани у обзир приликом формулисања локалних безбедносних и осталих политика, као и приликом спровођења активности које треба да побољшају безбедност и остале услове живота грађана и грађанки Ниша је одсуство жена – представница тела за родну равноправност у израду градских стратешких докумената. Истраживање које је спровела Комисија за родну равноправност и једнаке могућности Скупштине града Ниша 2014, у сарадњи са представницима и представницама Центра за социјални рад, Дома здравља, градских општина Медијана, Пантелеј, Палилула и Црвени крст, Канцеларије заштитника грађана у Нишу, ОШ „Краљ Петар Први“, НВО Центра за девојке, Освита и Женског простора, показало је да жене и девојке имају другачије безбедносне проблеме од мушкараца али и да се безбедносни проблеми ретко сагледавају из родне перспективе. Истраживање је показало да се велики број наших суграђанки небезбедно осећа на улицама у појединим деловима града, као и у саобраћају, у градском превозу, на аутобуским стајалиштима, али и на радном месту. Чак 26,5% испитаница небезбедно се осећа на јавним местима (кафићи, аутобуска стајалишта, градски превоз и ободни делови града), 23% њих небезбедно се осећа у парковима. Као разлоге небезбедности жене су, њих 33%, навеле наркоманију и алкохолизам, 16,68% жена небезбедно се осећа због друштвених ставова према женама, док се 15,87% њих небезбедно осећа због нивоа прихода. Дакле, спроведено истраживање показало је да међу мушкарцима и женама постоје разлике у препознавању угрожавајућих фактора у друштву и осећања небезбедности. Жене се у већој мери осећају небезбедно у насељима у којима живе, нарочито у току вечери и ноћи, али и у својим домовима, оне зазиру да пролазе појединим улицама због страха од физичког и сексуалног насиља.

Када је реч о проблему породичног насиља, Град Ниш има формирану установу Сигурна кућа, потписан је протокол о међусекторској сарадњи у случајевима породичног насиља и насиља над женама, који је потписало 19 градских институција, полиција и представници цивилног сектора, комуникација је побољшана, али и даље не постоје конкретне мере које би истински помогле женама жртвама насиља да живот наставе самостално, будући да је највећи број њих незапослен и неретко без адекватне школске спреме. Такође, пракса је показала да се највећи број жена, услед недовољне подршке, како породице, тако и заједнице, враћа насилнику и не покреће судски поступак. Стога је неопходно обезбедити адекватну правну подршку (бесплатну правну помоћ све време трајања судског спора).

- **Неадекватно укључивање рањивих група у креирање безбедне заједнице.**

У Нишу, према последњем попису становништва, највећи број становника/ца, њих 243.381, изјаснио се да је српске националности. На подручју града живе још и Роми

(6.996), Бугари (927), Македонци (823), Црногорци (659), Југословени (416), Хрвати (398), Горанци (202), Словенци (104), као и Бошњаци, Буњевци, Власи, Мађари, Румуни, Руси, Русини, Словаци, Украјинци. Православне вероисповести је 240.765 становника/ца, следе припадници/це муслиманске вероисповести, њих 2.486, потом католици 809, протестанти 258 и др.⁴⁵

Од укупног броја становника/ца, 19.190 њих су особе са инвалидитетом, што је 7,37% укупног броја становника/ца. Од неког облика инвалидитета пати 8.184 Нишлија и 11.006 Нишлијки. Најчешћи проблеми су: ход, односно отежано кретање и пењање уз степенице, вид, слух и памћење. Према подацима Националне службе за запошљавање, Филијале Ниш, од марта 2017. године у Нишу је незапослено 583 ОСИ, од тога 233 жене. Највише незапослених је са трећим степеном стручне спреме, њих 228, од тога 80 жена и са четвртим степеном стручне спреме 190 ОСИ, од тога 88 жена.⁴⁶

Када је реч о интерно расељеним и избеглим лицима која такође спадају у категорију рањивих, у Нишу је са местом боравка пријављено 11.500 интерно расељених лица, мада се процењује да их има више од 20.000. Избеглица у избегличком статусу је 94 бивших избеглица, оних који имају право на поједине републичке и међународне програме интеграције је 800, док је 36 лица – повратника по Споразуму о реадмисији и они имају сва права као и избеглице и ИРЛ. Круцијални проблеми ових људи су стамбено збрињавање и запошљавање. Према подацима нишке филијале Националне службе за запошљавање, од 310 интерно расељених лица који се налазе на евиденцији Националне службе за запошљавање Филијала Ниш, 136 је жена. Највише незапослених је са четвртим степеном школске спреме, њих 134, од тога 72 жене, са факултетском дипломом је 40 незапослених, од тога 17 жена.⁴⁷

Стамбено збрињавање предвиђа видове помоћи у грађевинском материјалу за већ започету индивидуалну изградњу, помоћ у откупу сеоских домаћинстава и др. Запошљавање се обезбеђује кроз имплементацију пројекта економског оснаживања у сферама производне и услужне делатности. Ипак, за имплементацију већ постојећих решења постоје проблеми као што су: административна инертност и недостатак поверења ИРЛ и избеглица. У наредном периоду град се може суочити са сличним изазовима: потенцијално опредељивање појединих миграната за наставак живота у нашем граду или региону, као и смањивање донаторских средстава намењених решавању проблема избегличке популације.

Основни проблеми који карактеришу стање безбедности Рома као елементарног људског права су маргинализација инцидентна од стране појединих структура, који се

⁴⁵ <http://www.privredanis.freeiz.com/Statistika.htm>

⁴⁶ <http://www.privredanis.freeiz.com/OdsekZaPrivredu.htm>

⁴⁷ <http://www.privredanis.freeiz.com/Statistika.htm>

могу квалификовати као: застрашивање, одсуство адекватних безбедоносних политика и њихове интеграције у ширу политичку заједницу, нефункционисање судства и његова етничка пристрасност, политизација, инструментализација медија за опструкцију реформи у оквиру Декаде Рома, друштвена искључивост и нетолеранција. У суштини, искључивост друштва може се објаснити веома ниском друштвеном свешћу о расизму, национализмом који је готово постао трајно стање последњих двадесет и нешто година. У којој мери је расна дискриминација према Ромима у Србији, на Балкану и у Европи присутна, заправо и не знамо, јер не постоје никакве званичне евиденције насиља које је расно мотивисано. Многи физички обрачуни окарактерисани су, крајње неодређено, од стране полиције као „нерашчишћени рачуни“.

Србија има прилично добро осмишљен закон о злочинима из мржње; Закон о забрани дискриминације је одличан и веома јасан. Такође, неколико других закона изричито забрањују дискриминацију, укључујући и расну. Изменама Кривичног закона уведен је и злочин из мржње. Међутим, велики број случајева расно мотивисаног насиља према Ромима остаје непријављен. Припадници/це ромске заједнице, када су нападнути, по правилу неће пријавити случај, а када га пријаве, то је изузетак и то чине само они/оне који/које ипак на неки начин познају права или познају активисте невладиних организација, па знају да се могу обратити неком у кога имају поверења. Ромска заједница нема баш поверења у полицију. Да ли Роми уопште знају да имају права на заштиту или ћуте због страха или неких других ограничења, нека су од важних питања за читаво друштво. Страх је основни разлог због којег жртве не пријављују нападе, а тако је и код Рома. Некад је то страх да ће полиција бити непријатна, некада да ће пријава бити третирана са неповерењем, некада да починилац има добре везе у полицији па неће бити процесуиран/на. Некада се страх односи на личну безбедност јер се сматра да ће због пријављивања, починилац опет поновити насиље итд. Много је разлога за страх. Већина Рома и даље не познаје своја права нити могућности за заштиту. Нажалост, још је много оних који прихватају насиље као саставни део свог живота и не схватају да не постоји ниједно оправдање за то.

Резултати истраживања грађана/ки из ромских махала на тему безбедности са којима се Роми суочавају показују да је један од најважнијих узрока њихове небезбедносне позиције – сиромаштво. Проузроковано незапосленошћу, сиромаштво води ка различитим облицима дискриминације једне етничке групе која се огледа у области економске, здравствене и социјалне заштите, заштите животне средине, образовања, као и личној и колективној небезбедности. Сиромаштво је узрок и девијантних појава као што су многи облици криминала: проституција, повећан ниво наркоманије, крађа, просјачење итд. Роми се суочавају и са проблемом дискриминације, већином засноване на постојању предрасуда. Припадници етничке групе на удару дискриминације обично се групишу у одређеним крајевима, пошто је присутна дискриминација у погледу могућих места за становање (махале и сламови), поседују

исти ниво економских средстава због дискриминације на тржишту рада (веома мало плаћена занимања), имају исти ниво моћи и односа са полицијом, јер постоји дискриминација везана за ове две сфере и обично живе једни близу других, ступају у међусобне односе, венчавају се са припадницима исте етничке групе, итд. Услед оваквог затварања унутар сопствене етничке групе, постоји велики ризик који може да послужи као основ за настајањем негативних стереотипа, а стереотипи пак служе као основ за дискриминацију. На питање: „Да ли се ви лично осећате безбедно?“ већина испитаника/ца (43,3%) одговорила је да има делимичан осећај безбедног живота у Србији, њих 32,5% осећа се потпуно небезбедно, док је 24,2% изјавило да се осећају потпуно безбедно.

Испитаници/це као главну претњу по њихову безбедност наводе мржњу према Ромима (34,5%). Нису занемарљиви ни одговори испитаника/ца који истичу да је сиромаштво узрок који доводи до њиховог небезбедног живота у Србији (20,8%). Међутим, интересантан је податак да испитаници/це истичу и миграције (10,9%) као важан фактор који може угрозити њихову безбедност. Последњих година Роми се суочавају са организованим принудним расељавањем од стране државних власти. Овим они губе ионако крхке друштвене везе и бивају расељавани у њима сасвим непозната окружења. Други аспект доживљаја миграција као главног узрока небезбедности јесу принудне миграције Рома из окружења Србије. Исељени Роми са територије Косова и Метохије и са подручја осталих земаља у окружењу суочавају се са тешко решивим проблемима становања, запослења, стицања здравствене заштите, школовања деце и многим другим. Осим тога, испитаници/це наводе и проблем наркоманије и криминала као све присутнију претњу са којом се суочавају.

Испитивани грађани и грађанке виде необавештеност Рома о њиховим правима и обавезама као највећи проблем у вези са остваривањем веће безбедности и сигурности (32,5%). Осим тога, они сматрају да је незаинтересованост полиције за безбедност Рома исто тако један од већих проблема (25,8%). Њих 15,0% сматра да је ангажовање полицајаца и полицајки ромске националне мањине добар начин остваривања појачане безбедности и сигурности Рома јер би они били више мотивисани да штите свој народ, познају културу и начин живота Рома и што је још важније упознати су са друштвеним мрежама Рома у њиховим насељима. Осим тога, политичка партиципација Рома у локалним самоуправама је такође битна (6,7% одговора). Њихово ангажовање у телима одлучивања може довести до квалитетнијег заступања и побољшања квалитета живота. С друге стране, Роми су по питању своје безбедности и доста самокритични. Већи део овог проблема они виде и у сопственој недовољној мотивисаности да се изборе са овим проблемом. Један део испитаника/ца наводи као један од узрока њихове небезбедне позиције и велики број криминалаца међу самим Ромима (4,2%).

Основни проблем са којима се Роми суочавају и из којег произлази њихова несигурност, али и рањивост у погледу безбедности, јесте незапосленост (59,1% испитаника/ца то наводи) и сиромаштво које из незапослености проистиче. Укупно, ова два проблема издваја 70,4% испитаника/ца. Ако том броју додамо и оне који своју небезбедну ситуацију виде у немогућности да плате струју и грејање, тј. основне месечне обавезе, као и храну за себе и своју породицу, онда можемо да закључимо да је једини излаз који Роми виде у оквиру економске и здравствене заштите запошљавање. Безбедносни проблем за Роме представљају и неофашистичке странке и покрети, сматра 34,4% испитаника/ца, којима се придружују навијачке групе против Рома (8,6%). С друге стране, Роми сматрају (25,8%) да политичке партије и сама власт одобравају деловање ових група. Осим ових спољашњих ризика, Роми наводе и унутрашње разлоге, као што су ситуације у којима Роми из махала потплаћују друге Роме да гласају за одређене странке (31,2%).

На основу „Стратегије за унапређење положаја и статуса Рома и Ромкиња у РС 2016–2025“, коју је Влада РС усвојила у марту 2016. године⁴⁸, Град Ниш је приступио изради и усвајању Локалног акционог плана за унапређење положаја Рома на територији града Ниша за период од 2017. до 2019. године (на седници Скупштине града Ниша, одржаној 14. марта 2017), јер је локална заједница препознала проблеме са којима се сусрећу представници/це ромске националне заједнице и покушаће да их у наредне две године отклони.

У Граду Нишу формирана је фебруара 2017. године *Локална мрежа за превенцију дискриминације и подршку ЛГБТ особама*, а на препоруку Министарства за државну и локалну самоуправу и НВО „Лабрис“. Локална мрежа препознала је да су главни проблеми са којима се ЛГБТ особе суочавају непријављивање дискриминације и непостојање простора и програма (садржаја) у граду за припаднике/це ЛГБТ заједнице. На основу истраживања које је спровео Центар за социјални рад „Свети Сава“, на узорку од 70 испитаница/испитаника, припадника ЛГБТ заједнице у Нишу, старости од 18 до 39 година, дошло се до података да ЛГБТ особе често не пријављују насиље институцијама због страха од стигматизације, због чега остају невидљиви као група, а насиље над њима остаје непрепознато од стране система, да многи трпе насиље у сопственим породицама, да користе различите методе прикривања сопствене сексуалне дискриминације како би минимизирали ризик од одбацивања и даљег насиља. Од укупног узорка, 52,9% испитаника се изјашњавају да су мушког рода, 42,9% да су женског рода а 4,3% није сигурно по питању родног идентитета. Четрдесет одсто испитаница оријентишу се као лезбејке, 41,4% изјашњавају се као гејеви, 11,4% је бисексуалаца/ки, 4,3% изјашњавају се као трансродне особе, 1,4% изјашњавају се

⁴⁸http://aler.rs/files/STRATEGIJA_za_socijalno_ukljucivanje_roma_i_romkinja_u_Republici_Srbiji_za_period_od_2016__do_2025__godine_sl_gl_RS_br_26_2016.pdf

као квир, док 1,4% није сигурно у своју сексуалну оријентацију. Од укупног броја лезбејки, 96% се родно изјашњавају као жене а 3,6% родно се изјашњавају као мушкарци. Од испитаних гејева, 96% родно се изјашњавају као мушкарци, док 3,6% није сигурно у свој родни идентитет. У односу на бисексуалне особе, 75% се родно изјашњавају као мушкарци а 25% као жене. Код трансродних особа, 33% се дефинишу као мушкарци, а 67% није сигурно у свој родни идентитет. Највећи проценат позитивних реакција на аутовања уочава унутар се унутар ЛГБТ популације (83%) као и код одређених тј. најбољих пријатеља, док највиши проценат негативних реакција доживљају у ужој (58,3%) и широкој породици (73,9%), првенствено од стране родитеља (58%). Такође, велики проценат негативних реакција на аутовање јавља се на послу где особа ради (52,6%), у школи или факултету који похађа (66,7%).⁴⁹

Млађа популација (од 15 до 30 година старости), на основу истраживања спроведеног на узорку од 415 младих на територији града Ниша (пропорционално обухваћено 5 градских општина), класификованих према образованом и радном статусу, као и полу (210 испитаника и 205 испитаница), као кључни проблем за њихову општу безбедност истиче материјалну неизвесност, првенствено незапосленост и сиромаштво. Чак 59% младих сматра да су незапосленост и сиромаштво највећи проблем града. Поред тога, 17% младих као кључни дефинише проблем насиља и криминала. У истом проценту 17% младих су као проблем који значајно нарушава њихову безбедност препознали неинформисаност и необразованост. Свега 5% као главни проблем навело је неравноправност и неки од видова нетолеранције.⁵⁰

Савет за безбедност града Ниша је у области **политичке безбедности**, препознао следеће **приоритетне проблеме**, чијем би се решавању требало посветити у наредне три године:

1. Недовољна укљученост грађана/ки у доношењу одлука у заједници;
2. Неадекватна комуникација између институција, независних тела и грађана/ки;
3. Неадекватно укључивање рањивих група у креирање безбедне заједнице.

⁴⁹ Истраживање Центра за социјални рад „Свети Сава“ у Нишу: „Стигматизација младих ЛГБТ особа од стране државних институција“, 2016.

⁵⁰ <http://www.ni.rs/projekti/strateska-dokumenta/strategija-bezbednosti-mladih-grada-nisa/>

Стратешки циљеви за период од 2017. до 2020. године

На основу препознатих приоритетних проблема, издвојених у свакој од области кроз које смо анализирали стање у граду Нишу, дефинисали смо следеће стратешке циљеве за период од 2017. до 2020. године.

У области економске безбедности:

1. Унапредити знања и вештине наставница и наставника за планирање превенције насиља и ефикасно и ефективно реаговање у случајевима насиља;
2. Унапредити инклузивну културу и примену инклузивних политика у образовање;
3. Унапредити усаглашавање образовних програма са потребама тржишта рада;
4. Унапредити туристичку понуду Града Ниша;
5. Подстицати регистровање привредних субјеката и радника/ца, уз доследно санкционисање рада „на црно“;
6. Унапредити постојеће и развити нове превентивне мере за младе у правцу смањивања проблема у понашању и сукоба са законом;
7. Унапредити мере подршке старијим грађанима и грађанкама и старачким домаћинствима, посебно у руралним срединама;
8. Развити одрживе мере социјалне заштите за децу улице, децу у скитњи и децу просјаке;
9. Креирати одрживе програме радног ангажовања лица обухваћених мерама социјалне заштите.

У области здравствене безбедности:

6. Унапредити квалитет здравствених услуга грађанима и грађанкама обезбеђивањем стручног кадра у установама здравствене заштите;
7. Ублажити раст масовних незаразних болести проширењем превентивних мера;
8. Унапредити капацитете, пре свега људске ресурсе установа, ради задовољавања потреба деце са развојним проблемима;
9. Учинити здравствену заштиту доступнију маргинализованим групама, повећањем количине и обухвата теренског рада;
10. Едуковати кадрове установа здравствене заштите за реаговање у ванредним ситуацијама.

У области безбедности хране:

1. Заштитити изворишта и водозахватне објекте;
2. Обезбедити адекватне услове и редован мониторинг хране биљног и животињског порекла;
3. Развити превентивне мере и редовну едукацију пољопривредника ради смањивања и поштовања правила приликом употребе заштитних средстава за заштиту биља;
4. Изградити и уредити одмориште за међународни транспорт стоке.

У области безбедности животне средине и комуналног реда:

1. Смањити ризик да човек или животиња постану жртва паса без надзора на територији Града Ниша;
2. Унапредити канализациону инфраструктуру и изградити систем за пречишћавање отпадних вода ван урбаног подручја Града Ниша, на простору „Цигански кључ“ у Трупалу;
3. Успоставити одржив капацитивни систем управљања отпадом, изградњом Регионалног центра за управљање отпадом за Нишки регион, који има минималан штетни утицај на животну средину и здравље људи;
4. Заштитити и умањити изложеност становништва утицајима повећаних нивоа буке.

У области личне безбедности:

1. Унапредити постојеће и развити нове програме превенције вршњачког насиља;
2. Интензивирати спровођење постојећих мера и развити нове мере за превенцију насиља у породици;
3. Развити механизме за превенцију и смањење насиља на спортским приредбама;
4. Повећати број сигурносних камера на јавним местима, посебно у градском језгру;
5. Осветлити и одржавати редовно осветљеним све градске и приградске улице;
6. Обезбедити свим грађанима равноправно полицијску заштиту;
7. Изградити нове пешачке и бицикличке стазе у оквиру постојеће инфраструктуре;
8. Успоставити редовну контролу опремљености и функционалности противпожарне опреме у зградама.

У области информационе безбедности:

1. Развијати превенцију и унапређивати заштиту младих на интернету и друштвеним мрежама;
2. Предупредити могуће последице за грађане и грађанке обезбеђивањем адекватног система за управљање подацима у Секретаријату за финансије и Секретаријату за дечју и социјалну заштиту.
3. Обезбедити адекватан систем управљања подацима осталих градских секретаријата;
4. Унапредити знања и вештине свих запослених у јавном сектору који су повезани са ИКТ системима.

У области политичке безбедности:

1. Системски подстицати укључивање грађана и грађанки у доношење одлука у заједници;
2. Ојачавати постојеће и креирати нове механизме комуникације и сарадње између институција, независних тела и грађана и грађанки;
3. Унапређивати механизме и системски подстицати укључивање рањивих група у креирање безбедне заједнице.

Операционализација стратешких циљева дефинисаће се кроз конкретне мере и активности за сваки стратешки циљ у оквиру Локалног акционог плана безбедности Града Ниша.